

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

PHILIPPE LÉGER

8 päivänä joulukuuta 2005¹

1. Onko eurooppapatentin haltijalla oikeus tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen² 6 artiklan 1 kohdan nojalla nostaa loukkauskanne useita yhtiöitä, jotka ovat sijoittautuneet eri sopimusvaltioihin ja ovat osa samaa konsernia, vastaan yhdessä ainoassa tuomioistuimessa, eli siinä, jonka tuomiopiirin alueelle yksi näistä yhtiöistä on sijoittautunut?

2. Tämä on Hoge Raad der Nederlandenin (Alankomaat) esittämän kysymyksen pääsisältö riita-asiassa, jossa vastakkain ovat kaksi yksityistä oikeussubjektia, joilla on kotipaikka Yhdysvalloissa ja jotka ovat lääketieteellistä määritysmenetelmää ja siihen liittyvää välineistöä koskevan eurooppapatentin haltijoita, ja yhdeksän Roche-nimiseen lää-

kekonserniin kuuluvaa yhtiötä, jotka ovat sijoittautuneet Alankomaihin ja muihin Euroopan maihin sekä Yhdysvaltoihin; riita-asiassa on kysymys jälkimmäisten toimesta tapahtuneesta tiettyjen tuotteiden markkinoinnista, jonka väitetään loukkaavan edellä mainitun patentin haltijoiden oikeuksia.

3. Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Yhdistynyt kuningaskunta) on jo muutama vuosi sitten saattanut yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi samankaltaisen kysymyksen asiassa, jossa oli kysymys vastakkaisista kanteista (patentin loukkaamisen lopettamiseksi sekä loukkaamatta jättämisen vahvistamiseksi ja kyseisen patentin julistamiseksi mitättömäksi), jotka oli nostettu peräkkäin Alankomaiden ja Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuimissa ja joissa vastakkain olivat Yhdysvaltain oikeuden mukaan perustettu yhtiö, joka oli lääkintävälineitä koskevan eurooppapatentin haltija, ja useita yhtiöitä, jotka olivat sijoittautuneet Alankomaihin, Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja Yhdysvaltoihin.³ Yhteisöjen tuomioistuin ei kuitenkaan lopullisesti lausunut tästä asiasta, koska asia poistettiin rekisteristä asianosaisten tehtyä asiassa sovinnon.⁴

1 – Alkuperäinen kieli: ranska.

2 – (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin tämä yleissopimus on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1 ja muutettuna s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 368, s. 1), Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1) ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 29 päivänä marraskuuta 1996 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL 1997, C 15, s. 1; jäljempänä Brysselin yleissopimus). Yleissopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna näillä neljällä liittymispöytäkirjalla, konsolidoitu versio on julkaistu Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä 1998, C 27, s. 1.

3 – Kyseessä on asia C-186/00, Boston Scientific ym.

4 – Ks. 9.11.2000 annettu määräys asian poistamisesta rekisteristä.

4. Sen sijaan yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävänä on saksalaisen tuomioistuimen esittämä ennakkoratkaisukysymys, joka siitä huolimatta, että asia on selvästi erilainen, liittyy kuitenkin nyt käsiteltävänä olevaan ennakkoratkaisukysymykseen.⁵ Vaikka tämä ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys liittyy kansalliseen patenttiin eikä eurooppapatenttiin eikä koske Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytyksiä, koska asiassa ei ole useita vastaajia, vaan ainoastaan tämän yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun yksinomaisen toimivaltamääräyksen soveltamisalaa asiassa, joka koskee patentin rekisteröintiä tai pätevyyttä, sillä voi kuitenkin olla merkitystä nyt käsiteltävänä olevan ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelussa. On nimittäin yleistä, että patentinloukkausta koskevassa riita-asiassa kyseisen patentin pätevyys riitautetaan (loukkauskanteen vastaajan tai loukkamatta jättämisen vahvistamista koskevan kanteen kantajan toimesta), joten on syytä tarkastella Brysselin yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohdan ja muiden yleissopimukseen sisältyvien toimivaltamääräysten, kuten 6 artiklan 1 kohdan, välistä suhdetta.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Brysselin yleissopimus

5. Brysselin yleissopimuksen, joka hyväksyttiin vuonna 1968 EY:n perustamissopimuk-

sen 220 artiklan (josta on tullut EY:n perustamissopimuksen 220 artikla, josta puolestaan on tullut EY 293 artikla) nojalla, tavoitteena on sen johdanto-osan mukaan pyrkiä "vahvistamaan yhteisössä sinne sijoitautuneiden henkilöiden oikeussuojaa".

6. Kyseessä on niin sanottu kaksoissopimus, koska se sisältää paitsi tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä, myös suoran toimivallan määräyksiä, joita voidaan soveltaa alkuperäisessä sopimusvaltiossa eli jo siinä menettelyssä, jossa tehdään toisessa sopimusvaltiossa tunnustettavissa ja täytäntöön pantavissa oleva tuomioistuimen päätös.

7. Suoran toimivallan määräykset liittyvät Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuun periaatteeseen, jonka mukaan "kanne sitä vastaan, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon valtion tuomioistuimissa, jollei tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu". Näin ollen silloin, kun vastaajalla on kotipaikka sopimusvaltiossa, tuon valtion tuomioistuimet ovat periaatteessa toimivaltaisia.

8. Tämän logiikan mukaisesti mainitun yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleessa lisätään, että "sellaista henkilöä vastaan, jolla

⁵ – Asia C-4/03, GAT, joka on vireillä yhteisöjen tuomioistuimessa ja jossa julkisasiamies Geelhoed on antanut ratkaisuehdotuksen 16.9.2004.

on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa ainoastaan -- [II] osaston 2-6 jakson määräysten nojalla".⁶ Näitä määräyksiä on useamman tyyppisiä.

9. Jotkin näistä toimivaltamääräyksistä ovat valinnaisia. Niiden nojalla kantaja voi päättää nostaa kanteen muun sopimusvaltion kuin vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa.

10. Tällainen määräys on mainitun yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan erityinen toimivaltamääräys, jossa määrätään, että sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa henkilöä vastaan voidaan nostaa kanne sen paikkakunnan tuomioistuimessa, "missä vahingon aiheuttanut teko sattui".

11. Tällainen määräys on myös Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan erityinen toimivaltamääräys, jossa määrätään, että "sitä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa [ja jota vastaan kanne nostetaan periaatteessa tuon valtion tuomioistuimissa 2 artiklan mukaisesti], kanne voidaan nostaa myös, jos asiassa on useampia vastaajia, siinä tuomioistuimessa, jonka alueella jollakin vastaajista on kotipaikka".

6 - Sitä vastoin Brysselin yleissopimuksen 4 artiklan 1 kappaleessa määrätään, että "jos vastaajalla ei ole kotipaikka missään sopimusvaltiossa, tuomioistuimen toimivalta määräytyy kussakin sopimusvaltiossa sen oman lain mukaan, jollei 16 artiklan määräyksistä muuta johdu".

12. Brysselin yleissopimuksen muissa toimivaltamääräyksissä veloitetaan nostamaan kanne tietyn sopimusvaltion tuomioistuimissa eikä minkään muun sopimusvaltion tuomioistuimissa. Näihin yksinomaisiksi kutsuttuihin toimivaltamääräyksiin kuuluu 16 artiklan 4 kohdan määräys. Tässä artiklassa määrätään, että "asianomaisen kotipaikasta riippumatta yksinomainen toimivalta asiassa, joka koskee patentin, tavaramerkin, mallin tai muiden senkaltaisten tallettamista tai rekisteröintiä edellyttävien oikeuksien rekisteröintiä tai pätevyyttä, [on] sen sopimusvaltion tuomioistuimilla, jossa tallettamista tai rekisteröintiä on pyydetty tai jossa tallettaminen tai rekisteröinti on tapahtunut tai jossa se kansainvälisen sopimuksen määräysten mukaan katsotaan tapahtuneeksi".

13. Eurooppapatenttien myöntämisestä Münchenissä 5.10.1973 tehdyn yleissopimuksen (eurooppapatenttisopimus)⁷ voimaantulon jälkeen Brysselin yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohtaan lisättiin toinen alakohta, jossa määrätään, että "jollei Eurooppalaisen patenttivaraston [Münchenin] sopimukseen perustuvasta toimivallasta muuta johdu, jokaisen sopimusvaltion tuomioistimet ovat asianosaisten kotipaikasta riippumatta yksinomaisesti toimivaltaisia tutkimaan kaikki sellaiset sanotun valtion osalta myönnettyjen eurooppalaista patenttien rekisteröintiä tai pätevyyttä koskevat asiat --".⁸

7 - Tätä sopimusta (jäljempänä Münchenin yleissopimus) tarkastellaan jäljempänä.

8 - Nämä määräykset lisättiin Brysselin yleissopimukseen Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyn yleissopimuksen liitetyn pöytäkirjan V d artiklalla.

14. Koska Brysselin yleissopimuksen 16 artiklan yksinomaiset toimivaltamääräykset ovat pakottavia, yleissopimuksen 19 artiklassa määrätään, että ”jos sopimusvaltion tuomioistuimessa nostettu kanne koskee pääasiallisesti asiaa, jonka toisen sopimusvaltion tuomioistuin on 16 artiklan mukaan yksinomaisesti toimivaltainen tutkimaan, tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta”.

15. Näiden kaikkien toimivallan jakoa koskevien määräysten jälkeen Brysselin yleissopimuksessa määrätään tietyistä menettelyistä toimivaltamääräyksien täytäntöönpanoa varten. Näillä menettelyillä, jotka koskevat vireilläoloa ja samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita, pyritään estämään se, että eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten välillä annetaan ristiriitaisia tuomioita.

16. Vireilläoloa koskevassa Brysselin yleissopimuksen 21 artiklassa määrätään, että jos eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita, tuomioistuimen, jossa kanne on myöhemmin nostettu, on keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, ja mikäli näin on, jätettävä tuon tuomioistuimen toimivallan vuoksi asia tutkimatta.

17. Samassa yhteydessä käsiteltävien kanteiden osalta saman yleissopimuksen 22 artiklan

1 ja 2 kappaleessa määrätään, että jos eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa nostetut kanteet liittyvät toisiinsa, tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, voi niin kauan kuin molemmat kanteet ovat vireillä ensimmäisessä oikeusasteessa, joko keskeyttää asian käsittelyn tai asianosaisten pyynnöstä myös jättää asian tutkimatta, jos toisiinsa liittyvien kanteiden käsittelyn yhdistäminen sanotun tuomioistuimen lain mukaan on sallittua ja se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen tutkimaan molemmat kanteet. Tämän artiklan 3 kappaleessa täsmennetään, että ”tätä artiklaa sovellettaessa katsotaan kanteiden liittyvän toisiinsa silloin, kun niiden välillä on niin läheinen yhteys, että kanteiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä näyttää tarpeelliselta, jotta vältetään se, että kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin”.

18. Kaikkien näiden toimivallan jakoa tai toimivallan täytäntöönpanoa koskevien määräysten systematiikan mukaisesti Brysselin yleissopimuksen III osastossa on määrätty tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevasta yksinkertaistetusta menettelystä. Tälle menettelylle, jota sovelletaan sopimusvaltion tuomioistuinten antamiin tuomioihin, jotka tunnustetaan ja pannaan täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa, on luonteenomaista, että perusteita, joilla tuomioita ei tunnusteta, on rajoitettu, ja ne luetellaan tyhjentävästi Brysselin yleissopimuksessa. Näihin perusteisiin kuuluu 27 artiklan 3 kohta, jonka mukaan tuomiovaltiossa annettua tuomiota ei tunnusteta silloin, ”jos tuomio on ristiriidassa sellaisen tuomion kanssa, joka on annettu samojen asianosaisten välillä siinä valtiossa, jossa tunnustamista pyydetään”, ja 28 artiklan 1

kappale, jonka mukaan tuomiota ei tunnusteta silloin, kun tuomiovaltion tuomioistuin ei ole noudattanut 16 artiklassa tarkoitettuja yksinomaisia toimivaltamääräyksiä.

19. Lopuksi Brysselin yleissopimuksen VII osaston, joka koskee yleissopimuksen suhdetta muihin kansainvälisiin sopimuksiin, 57 artiklan 1 kohdassa määrätään, että "tämä yleissopimus ei vaikuta tuomioistuinten toimivaltaa tai tuomioiden tunnustamista taikka täytäntöönpanoa erityisillä oikeudenaaloilla säänteleviin sopimuksiin, joiden osapuolia tämän yleissopimuksen sopimusvaltiot ovat tai joiden osapuoliksi ne myöhemmin tulevat".

B Münchenin yleissopimus

20. Münchenin yleissopimus tuli voimaan 7.10.1977. Tällä hetkellä sen osapuolina on 31 valtiota, joista kaikki olivat Brysselin yleissopimuksen osapuolina pääasian käsitelyn kannalta merkityksellisenä ajankohdana.⁹ Euroopan yhteisö ei ole yleissopimuksen osapuolena, mutta tämä mahdollisuus on

9 – Tällä hetkellä Münchenin yleissopimuksen osapuolina ovat seuraavat valtiot: Belgian kuningaskunta, Ranskan tasavalta, Luxemburgin suurherttuakunta, Alankomaiden kuningaskunta, Saksan liittotasavalta, Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta, Sveitsin valaliitto, Ruotsin kuningaskunta, Italian tasavalta, Itävallan tasavalta, Liechtensteinin ruhtinaskunta, Helleenien tasavalta, Espanjan kuningaskunta, Tanskan kuningaskunta, Monacon ruhtinaskunta, Portugalin tasavalta, Irlanti, Suomen tasavalta, Kyproksen tasavalta, Turkin tasavalta, Bulgarian tasavalta, Viron tasavalta, Slovakian tasavalta, Tšekin tasavalta, Slovenian tasavalta, Unkarin tasavalta, Romanian tasavalta, Puolan tasavalta, Islannin tasavalta, Liettuan tasavalta ja Latvian tasavalta.

ollut esillä yhteisöpatenttia koskevan ehdotuksen yhteydessä.

21. Tämän yleissopimuksen 1 artiklan mukaisesti mainitulla yleissopimuksella perustetaan "– sopimusvaltioiden yhteinen keksinnöille myönnettäviä patenteja koskeva oikeusjärjestelmä" sekä tätä tarkoitusta varten toimielin, Euroopan patenttivirasto (jäljempänä EPO), jonka tehtävänä on myöntää keskitetysti niin kutsuttuja eurooppa-patenteja, joiden alueellinen vaikutus riippuu patentin hakijan vaatimuksista.¹⁰

22. Patenttien myöntämistä koskevat yhteiset säännöt koskevat sekä aineellisia perusteita (pääasiassa patentoitavissa olevien keksintöjen määrittelemistä) että menettelytapoja siltä osin, että niissä määrätään patentin myöntämismenettelystä EPO:ssa sekä menettelystä, joka lopulta käydään tämän toimielimen muissa osastoissa silloin, kun myönnettyä eurooppapatenttia vastaan on tehty väite. Tämä muutoksenhakukeino, jota voidaan käyttää tietyssä määräajassa siitä lukien, kun kyseinen patentti on myönnetty, tietyillä perusteilla, jotka on tyhjentävästi lueteltu Münchenin yleissopimuksessa, saatetaan johtaa kyseisen patentin kumoamiseen tai sen voimassapysyttämiseen patentinhaltijan

10 – Münchenin yleissopimuksen 3 artiklan mukaan "eurooppapatenttia voidaan hakea kaikkiin sopimusvaltioihin, useaan niistä tai vain yhteen niistä".

väitekäsittelyn kuluessa tekemät muutokset huomioon ottaen.¹¹

amat ehdot kuin asianomaisen valtion myöntämää kansallista patenttia, jollei tästä sopimuksesta muuta johdu”.

23. Yhteisten sääntöjen puuttuessa eurooppapatenttiin sovelletaan edelleen kunkin sopimusvaltion, johon patentti on myönnetty, kansallisia säännöksiä. Nimittäin myöntämisensä jälkeen eurooppapatentti hajoaa ”nipuksi kansallisia patenteja”.¹²

25. Mainitun yleissopimuksen 64 artiklan 1 kappaleessa määrätään vastaavasti, että ”eurooppapatentti antaa haltijalleen – siitä päivästä lukien, jona sen myöntämisestä on kuulutettu, kussakin sopimusvaltiossa, johon se on myönnetty, samat oikeudet kuin kyseisessä valtiossa myönnetty kansallinen patentti olisi antanut”. Saman artiklan 3 kappaleessa määrätään lisäksi, että ”eurooppapatentin loukkauksia käsitellään kansallisen lainsäädännön mukaisesti”.¹³

24. Münchenin yleissopimuksen 2 artiklan 2 kappaleen mukaan ”eurooppapatentilla on sama vaikutus kussakin sopimusvaltiossa, johon se on myönnetty, ja sitä koskevat

11 – Münchenin yleissopimuksen 99 artiklan 1 kappaleessa määrätään, että yhdeksän kuukauden kuluessa siitä, kun ilmoitus eurooppapatentin myöntämisestä on julkaistu, on jokaisella mahdollisuus tehdä EPO:hon väite myönnettyä eurooppapatenttia vastaan. Mainitun yleissopimuksen 105 artiklan 1 kappaleen mukaan kun eurooppapatenttia vastaan on tehty väite, voi kolmas osapuoli, joka osoittaa, että häntä vastaan on nostettu kyseisen patentin loukkausta koskeva kanne, tulla väliin väitemenettelyyn väitteen tekemisen määräajan päätyttyä, jos hän ilmoittaa väliintulosta kolmen kuukauden kuluessa patentinloukkausta koskevan kanteen nostamisesta. Lisäksi saman artiklan mukaan tätä sovelletaan vastaavasti sellaisen kolmannen osapuolen suhteen, joka osoittaa patenttioikeuden haltijan vaatineen häntä lopettamaan väitetyt patentinloukkaamisen ja joka on nostanut vahvistuskanteen, jotta oikeus päätöksellään toteaisi, ettei hän loukkaa patenttia. EPV:n laajennettu valituslautakunta on tarkentanut tämän menettelyn tarkoitusta asiassa G-1/94, Allied Colloids, 11.5.1994 tehdyn päätöksen (EPO:n virallinen lehti 1994, s. 787) 7 kohdassa seuraavasti: ”– by relying on the centralised procedure before the EPO in cases where infringement and revocation proceedings otherwise would have to be simultaneously pursued before national courts, an unnecessary duplication of work can be avoided, reducing also the risk of conflicting decisions on the validity of the same patent –”.

12 – Tämän ilmaisun, jota yleisesti käytetään kuvaamaan eurooppapatentin erityisluonnetta, ovat luoneet EPO:n valituslautakunnat. Ks. erityisesti laajennetun valituslautakunnan asiassa G-4/91, Spanset, 3.11.1992 tekemän päätöksen (EPO:n virallinen lehti 1993, s. 707) 1 kohta.

26. Eurooppapatentin rinnastaminen kansalliseen patenttiin merkitsee paitsi sitä, että kussakin sopimusvaltiossa, johon eurooppapatentti on myönnetty, annettavaan suojaan sovelletaan kansalliseen patenttiin sovellettavaa lakia, myös sitä, että (ellei EPO:hon ole tehty patenttia vastaan väitettä) patenttia koskevat riita-asiat kuuluvat periaatteessa kyseessä olevan sopimusvaltion kansallisten tuomioistuinten toimivaltaan.

13 – EPV:n laajennettu valituslautakunta on täsmentänyt tämän määräyksen merkitystä asiassa G-2/88, Mobil Oil III, 11.12.1989 tekemänsä päätöksen (EPO:n virallinen lehti 1990, s. 93) 3.3 kohdassa (kursivointi tässä) seuraavasti: ”– the rights conferred on the proprietor of a European patent (Article 64(1) EPC) are the legal rights which the law of a designated Contracting State may confer upon the proprietor, for example, as regards what acts of third parties constitute infringement of the patent, and as regards the remedies which are available in respect of any infringement”.

27. Tämä periaate soveltuu sekä eurooppapatentin loukkausta että sen pätevyyttä koskeviin riita-asioihin¹⁴ sillä täsmennyksellä, että Münchenin yleissopimuksen 138 artiklan mukaisesti sopimusvaltion tuomioistuimessa tapahtuvan eurooppapatentin mitätöimisen vaikutukset ulottuvat vain tämän sopimusvaltion alueelle eivätkä muiden sopimusvaltioiden alueelle, toisin kuin silloin, kun patentti kumotaan EPO:ssa, koska tämän päätöksen alueellinen soveltaminen ulottuu kaikkien niiden sopimusvaltioiden alueelle, joihin kyseinen patentti on myönnetty.

28. Eurooppapatentin loukkausta ja sen pätevyyttä koskevissa riita-asioissa tulee usein esille kysymys siitä, mikä on asiallisesti ottaen sen suojan täsmällinen kattavuus, joka on tarkoitettu liitettäväksi tähän patenttiin, eli mikä on kyseisen patentin tarkoittaman

immateriaalioikeuden täsmällinen kohde.¹⁵ Münchenin yleissopimuksen 69 artiklassa on määrätty tämän kysymyksen tarkasteluvasta. Tämän artiklan 1 kappaleessa määrätään, että eurooppapatentin (tai eurooppapatenttia koskevan hakemuksen) tuottaman suojan laajuus määräytyy patenttivaatimusten mukaan sillä täsmennyksellä, että patenttivaatimusten tulkitsemisessa voidaan käyttää kuitenkin myös selitystä ja piirustuksia.¹⁶ Jotta vältettäisiin sellainen kehitys, että eri sopimusvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten tekemät arvioinnit eroavat toisistaan, Münchenin yleissopimukseen on liitetty 69 artiklan tulkintaa koskeva pöytäkirja.¹⁷

14 – Tämä näkökohta ilmenee EPO:n laajennetun valituslautakunnan em. aslassa Spanset antamasta päätöksestä. Linaaan seuraavassa tämän päätöksen 1 kohtaa kokonaisuudessaan asian tekemiseksi paremmin ymmärrettäväksi (kursivointi tässä):

"When a European patent is granted, it has the effect in each designated Contracting State of a national patent granted by that State (Articles 2 and 64(1) EPC). It thus becomes a bundle of national patents within the individual jurisdictions of the designated States. Any alleged infringement of a granted European patent is dealt with by national law (Article 64(3) EPC). Infringement proceedings may be commenced by the patent proprietor in any Contracting State for which the patent was granted, at any time after grant of the patent.

Part V of the EPC (Articles 99 to 105) sets out an 'opposition procedure', under which any person may file an opposition to a granted European patent at the EPO within nine months of its grant, and may thereby contend in centralised opposition proceedings before an Opposition Division of the EPO that the patent should be revoked, on one or more stated grounds. The effect of revocation is set out in Article 68 EPC. Opposition proceedings therefore constitute an exception to the general rule set out in paragraph 1 above that a granted European patent is no longer within the competence of the EPO but is a bundle of national patents within the competence of separate national jurisdictions."

15 – Tällä kysymyksellä pyritään määrittelemään eurooppapatentin haltijan oikeuksien ulottuvuus vältettyä patentin loukkaajia vastaan. Sen avulla voidaan myös tarkastella sitä, saatetaanko kyseinen patentti mitätöidä sillä perusteella, että patentin tuottamaa patenttisuojaa on Münchenin yleissopimuksen 138 artiklan 1 kappaleen d kohdan mukaisesti laajennettu.

16 – Keksinnön on käytävä eurooppapatenttia koskevasta hakemuksesta ilmi niin selkeästi ja täydellisesti, että ammattimies kykenee sen perusteella käyttämään keksintöä (Münchenin yleissopimuksen 83 artikla). Patenttivaatimuksissa on määriteltävä se, mitä patentilla halutaan suojata. Vaatimusten tulee olla selkeitä ja täsmällisiä, ja patenttiselityksen on tuettava niitä (mainitun yleissopimuksen 84 artikla). Patenttivaatimukset, patenttiselitys ja piirustukset, jotka on liitettävä patenttihakemukseen, on julkaistava EPO:n julkaisusarjassa (yleissopimuksen 78 artiklan 1 kappale sekä 93 ja 98 artikla).

17 – Tämä pöytäkirja, joka tuli voimaan vuonna 1978 (eli vuoden Münchenin yleissopimuksen voimaantulon jälkeen), sisältää seuraavat määräykset:

"Edellistä 69 artiklaa ei tulisi tulkita siten, että eurooppapatentin tuottaman suojan laajuus ymmärrettäisiin suppean kirjaimellisesti patenttivaatimusten perusteella tai että patenttiselitystä ja piirustuksia käytettäisiin vain patenttivaatimuksissa ilmenevien epäselvyyksien ratkaisemiseksi. Siitä ei tulisi tulkita myöskään siten, että patenttivaatimuksia käytetään ainoastaan ohjeena ja että myönnetty suojat tosiasiallisesti kattaisi sen, mitä alan ammattimies patenttiselityksen ja piirustusten pohjalta päätelee patentinhakijan tarkoittaneen. Pikemminkin tulkinnalla tulisi määritellä suojan laajuus näiden kahden äärimmäisyyden välillä tavalla, joka yhdistää patentinhakijalle myönnettävän kohtuullisen suojan ja kolmansille osapuolille taattavan kohtuullisen varmuuden."

II Tosiseikat ja pääasian käsittelyn vaiheet

29. Primus ja Goldenberg, joilla on kotipaikka Yhdysvalloissa, ovat sellaisen eurooppapatentin haltijoita, joka on myönnetty vuonna 1992 kymmeneen sopimusvaltioon eli Itävallan tasavaltaan, Belgian kuningaskuntaan, Sveitsin valaliittoon, Saksan liittotasavaltaan, Ranskan tasavaltaan, Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneeseen kuningaskuntaan, Liechtensteinin ruhtinas-kuntaan, Luxemburgin suurherttuakuntaan, Alankomaiden kuningaskuntaan ja Ruotsin kuningaskuntaan.

30. Tämä patentti kattaa ensinnäkin immunologisen määritysmenetelmän karsinoomaryonisen antigeenin (CEA) esiintymisen määrittämiseksi seerumissa tai plasmassa ja toiseksi välineistön, jota tarvitaan näiden antigeenien määrittämisessä ja jota nimitetään immunologisen määrittelyn välineistöksi tai CEA-välineistöksi. Tällä keksinnöllä näyttäisi olevan tärkeää merkitystä tiettyjen syöpien joukkotutkimuksessa ja jopa niiden hoidossa.

31. Vuonna 1997 patentinhaltijat ja Yhdysvaltain oikeuden mukaan perustettu yhtiö Immunomedics (joka näyttäisi olevan

patenttia koskevan yksinomaisen käyttöluvan haltija),¹⁸ nostivat kanteen¹⁹ Rechtbank te 's-Gravenhagessa (Haagin alioikeus) Roche Nederland BV:tä, joka on sijoittautunut Alankomaihin, sekä kahdeksaa muuta Roche-konserniin kuuluvaa yhtiötä, jotka ovat sijoittautuneet Yhdysvaltoihin, Belgiaan, Saksaan, Ranskaan, Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, Sveitsiin, Itävaltaan ja Ruotsiin, vastaan. Tässä kanteessa, jossa vaaditaan patentinloukkauksen lopettamista, ne väittävät vastaajien loukkaaneen patentin, jonka haltijoita ne ovat, antamia oikeuksia markkinoimalla CEA-testejä nimellä Cobas Core CEA EIA.

32. Ennakkoratkaisupyyntön esittämisestä tehdystä päätöksestä ilmenee, että kahdeksan Alankomaiden ulkopuolelle sijoittautunutta yhtiötä ovat väittäneet, että tuomioistuimissa, jossa kanne on nostettu, ei ole toimivaltaisen, ja riitauttaneet pääasian osalta patentinloukkauksen olemassaolon sekä kyseisen eurooppapatentin pätevyuden.²⁰

33. Vastaajat ovat perustelleet tuomioistuinten toimivallan puuttumista koskevaa väi-

18 – Ks. Alankomaiden hallituksen esittämien huomautusten 3 kohta sekä Euroopan yhteisöjen komission esittämien huomautusten 1 alaviite.

19 – Tämä kanne nostettiin kiireellisessä menettelyssä (kort geding), joka voidaan aloittaa ilman, että on tarpeen aloittaa asiakysymysten käsittelyä. Tämän menettelyn ja tiettyjen siinä määrättyjen toimenpiteiden luonnetta on tarkasteltu yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-391/95, Van Uden, 17.11.1998 antamassa tuomiossa (Kok. 1998, s. I-7091, 43–47 kohta) ja asiassa C-99/96, Mietz, 27.4.1999 antamassa tuomiossa (Kok. 1999, s. I-2277, 34–39 ja 43 kohta). Ks. myös ratkaisuehdotukseni em. asiassa Van Uden (19–21 ja 108–120 kohta).

20 – Ks. ennakkoratkaisupyyntön esittämisestä tehdyn päätöksen ranskankielisen version s. 2 ja 6.

tettään siten, että hyvän oikeudenkäytön vaatimus ei edellytä tässä tapauksessa saman- aikaista käsittelyä ja päätöstä eri vastaajien osalta annettavien ristiriitaisten päätösten välttämiseksi, ja viitanneet tältä osin yhteis- öjen tuomioistuimen asiassa Kalfelis 27.9.1988 antamaan tuomioon.²¹ Niiden mukaan jokaisessa maassa on voimassa erillinen patentti, joten päätökset eivät voisi olla keskenään ristiriitaisia.

34. Rechtbank te 's-Gravenhage on 1.10.1997 antamassaan tuomiossa hylännyt tämän toimivallan puuttumista koskevan väitteen, mutta hylännyt kanteen pääasian osalta.

35. Tarkemmin sanoen tämä tuomioistuin katsoi olevansa Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan nojalla toimivaltainen käsittelemään kanteet, jotka oli nostettu muihin sopimusvaltioihin kuin Alankomai- hin sijoittautuneita yhtiöitä vastaan. Siltä osin kuin kanteet oli nostettu Sveitsiin ja Yhdysvaltoihin sijoittautuneita yhtiöitä vas- taan, se katsoi niin ikään olevansa toimival- tainen käsittelemään asiat tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpa- nosta yksityisoikeuden alalla 16 päivänä syyskuuta 1988 tehdyn yleissopimuksen²² 6 artiklan 1 kohdan ja kansallisen lainsäädännön nojalla Brysselin yleissopimuksen 4 artiklan 1 kappaleen mukaisesti.

21 – Asia 189/87, Kalfelis, tuomio 27.9.1988 (Kok. 1988, s. 5565, Kok. Ep. IX, s. 749).

22 – EYVL L 319, s. 9; jäljempänä Luganon yleissopimus. Tämä on Brysselin yleissopimuksen kanssa rinnakkainen sopimus, sillä sen sisältö on lähes identtinen Brysselin yleissopimuksen kanssa. Siten Luganon yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohta vastaa täsmälleen Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 koh- ta. Luganon yleissopimus sitoo kaikkia Brysselin yleissopi- muksen osapuolia sekä Islannin tasavaltaa, Norjan kuningas- kuntaa, Sveitsin valaliittoa ja Puolan tasavaltaa.

36. Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan osalta Rechtbank te 's -Gravenhage on hylännyt vastaajien väitteen, jonka mukaan jokaisessa maassa on voimassa erillinen patentti, sillä perusteella, että eurooppapatenttia tulee tulkita samalla tavalla kaikissa näissä maissa Münchenin yleissopimuksen 69 artiklan mukaisesti siten, että mainitun tuomioistuimen mukaan ei ole mahdollista, että patentinloukkauksen voi- taisiin todeta tapahtuneen yhdessä mutta ei muissa näistä maista. Tämä tuomioistuin lisäsi, että kaikki yhtiöt kuuluvat samaan konserniin siten, että kanteiden välillä on edellä mainitussa asiassa Kalfelis edellytetty yhteys. Lopuksi se korosti, että yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Tatry 6.12.1994 annetussa tuomiossa²³ tulkinnut Brysselin yleissopimuksen 22 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettua ”kanteiden välisen yhteyden” käsitettä laajasti siten, että se kattaa kaikki tapaukset, joissa on mahdollista päätyä ristiriitaisiin ratkaisuihin, vaikka nämä pää- tökset voitaisiin panna täytäntöön erikseen ja niiden oikeusvaikutukset eivät sulkisi toi- siaan pois.²⁴ Tässä tapauksessa tilanne on sen mukaan tällainen, koska kanteet koske- vat erillisten mutta sanamuodoltaan saman- laisten patenttien väitettyä loukkaamista.

37. Kantajat ovat hakeneet muutosta tähän tuomioon ja laajentaneet vaatimuksiaan siten, että vastaajat tulee ensinnäkin velvoit- ta toimittamaan tietyt tiedot, ottamaan ostajilta takaisin haltuunsa kaikki riidanalai- set valmisteet, hävittämään kaikki valmisteet,

23 – Asia C-406/92, Tatry, tuomio 6.12.1994 (Kok. 1994, s. I-5439).

24 – Em. asia Tatry, tuomion 53 kohta.

jotka niillä on varastossa tai jotka ne ovat ottaneet haltuunsa, sekä toisaalta korvaamaan kantajille aiheutuneet tappiot tai luovuttamaan näille patentin loukkaamisen perusteella saamansa voitot.²⁵

38. *Gerechtshof te 's-Gravenhage* on 27.6.2002 antamassaan tuomiossa vahvistanut alioikeuden tuomion oikeudenkäyntiväitteen osalta ja kumonnut tuomion pääasian osalta.

39. Tarkemmin sanottuna tämä muutoksenhakutuomioistuin kielsi pääasian osalta uhkasakon nojalla vastaajia loukkaamasta eurooppapatenttia missään kyseessä olevista maista, velvoitti vastaajat toimittamaan kantajille todisteet, joiden perusteella voidaan päätellä riidanalaisten patentinloukkausten laajuus (patenttia loukkaavien tuotteiden määrät ja tiedot ostajista), ja velvoitti vastaajat korvaamaan kantajille tappion, joka tulee maksaa säädetyllä tavalla.

40. Tuomiossa todetaan, että se on pantavissa väliaikaisesti täytäntöön sillä edellytyksellä, että kantajat asettavat kahden miljoonan euron vakuuden.²⁶

41. Vastaajina olevat yhtiöt tekivät kassaatiovalituksen *Hoge Raad der Nederlandenille* (Alankomaat).²⁷ *Primus ja Goldenberg* tekivät asiassa vastavalituksen.²⁸

III Ennakkoratkaisukysymykset

42. Asianosaisten esittämien väitteiden, joissa asiallisesti toistetaan alioikeudessa esitetyt väitteet, vuoksi *Hoge Raad der Nederlanden* on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi edellytettyä yhteyttä olemassa olevan patentin loukkaamista koskevan kanteen, jonka eurooppapatentin haltija on nostanut yhtäältä sellaista vastaajaa vastaan, joka on sijoittautunut sen tuomioistuimen sijaintivaltioon, jossa kanne on nostettu, ja toisaalta sellaisia vastaajia vastaan nostetun kanteen välillä, jotka ovat sijoittautuneet muihin sopimusvaltioihin kuin sen tuomioistuimen sijaintivaltioon, jossa kanne on nostettu, ja jotka patentin haltijan mukaan loukkaavat patenttia yhdessä tai useammassa sopimusvaltiossa?

25 – Ks. ennakkoratkaisupyyntöä esittämisestä tehdyn päätöksen s. 2 ja 3.

26 – Ks. ennakkoratkaisupyyntöä esittämisestä tehdyn päätöksen s. 3 ja 4.

27 – Jotta pääasian asianosaisten tilanteen ymmärtäminen olisi helpompaa, nimitän Roche-konserniin kuuluvia yhtiöitä edelleen vastaajiksi, vaikka ne ovatkin nyt kassaatiovalituksen valittajina.

28 – Vastaavasti nimitän patentinhaltijoita edelleen kantajiksi, vaikka ne ovatkin nyt kassaatiovalituksen vastaajina.

2) Jos kysymykseen 1 annettava vastaus ei ole myöntävä tai varauksetta myöntävä, missä tilanteessa on kyse tällaisesta yhteydestä ja onko tältä osin merkitystä esimerkiksi sillä,

– ovatko vastaajat osa yhtä ja samaa konsernia

– toimivatko vastaajat yhdessä yhteisen toimintasuunnitelman perusteella, ja jos ne toimivat näin, onko se paikka, jossa kyseinen toimintasuunnitelma on luotu, asian kannalta merkityksellinen

– ovatko ne loukkaukset, joihin eri vastaajien väitetään syyllistyneen, käytännössä samat?"

9

IV Ennakkoratkaisukysymysten merkitys ja sisältö

43. Kansallisen tuomioistuimen esittämien kahden kysymyksen, jotka on tarkoituksenmukaista käsitellä yhdessä, pääsisältö on se, tuleeko Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan

1 kohtaa tulkita siten, että säännös on tarkoitettu sovellettavaksi sellaiseen eurooppapatentin loukkausta koskevaan riita-asiaan, jossa on vastaajina useita eri sopimusvaltioihin sijoittautuneita yhtiöitä ja joka koskee tosiseikkoja, jotka ovat tapahtuneet jokaisen näistä valtioista alueella erityisesti siinä tapauksessa, että vastaajat ovat osa samaa konsernia ja ovat toimineet keskenään samalla tai samankaltaisella tavalla yhteisen toimintasuunnitelman mukaisesti, jonka yksi niistä oli laatinut.

44. Kuten kansallinen tuomioistuin korostaa,²⁹ ennakkoratkaisukysymykset koskevat tilannetta niiden yhtiöiden osalta, jotka ovat sijoittautuneet Brysselin yleissopimuksen sopimusvaltioihin lukuun ottamatta sitä yhtiötä, joka on sijoittautunut Alankomaihin (eli yhtiöiden, jotka ovat sijoittautuneet Belgiaan, Saksaan, Ranskaan, Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, Itävaltaan ja Ruotsiin) sekä epäsuorasti myös sen yhtiön osalta, joka on sijoittautunut Sveitsiin, Luganon yleissopimuksen sopimusvaltioon. Nimittäin kuten olen jo huomauttanut, tämä jälkimmäinen yleissopimus ulottaa lähes kaikki Brysselin yleissopimuksen määräykset (kuten 6 artiklan 1 kohdan) muihin kuin Brysselin yleissopimuksen osapuolina oleviin valtioihin, joten yhteisöjen tuomioistuimen mainittua artiklaa koskevan tulkinnan voidaan katsoa koskevan myös Luganon yleissopimuksen vastaavaa artiklaa.

45. Kuten kansallinen tuomioistuin on myös huomauttanut, nyt käsiteltävänä olevat

29 – Ks. ennakkoratkaisupyyntöön esittämisestä tehdyn päätöksen 4.3.5 ja 4.4 kohta.

ennakkoratkaisukysymykset eivät koske tilannetta sen yhtiön osalta, joka on sijoittautunut Yhdysvaltoihin eli kolmanteen valtioon (joka ei ole Brysselin eikä Luganon yleissopimuksen osapuolena). Nimittäin Brysselin yleissopimuksen 4 artiklan 1 kappaleen mukaan tilanne määräytyy tämän yhtiön osalta Alankomaiden kuningaskunnassa, eli sopimusvaltiossa, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu, voimassa olevien toimivaltasääntöjen mukaan.

siksi osoittautuvista väliaikaisista toimenpiteistä tai turvaamistoimista ilman, että sen tarvitsee turvautua saman yleissopimuksen 24 artiklan määräyksiin.³¹ Siten kansallisen tuomioistuimen on katsottava pyrkivän näillä ennakkoratkaisukysymyksillä selvittämään, ovatko Alankomaiden tuomioistuimet toimivaltaisia tutkimaan koko asian sen kaikissa käsittelyvaiheissa eli päättämään niin välitoimista kuin pääasiasta.

46. Ennakkoratkaisukysymysten sisältöä on syytä täsmentää vielä toisessakin suhteessa. Ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tehdystä päätöksestä ilmenee, että pääasian oikeudenkäynti on tapahtunut tässä vaiheessa kiireellisessä menettelyssä, jonka päämääränä on ollut Brysselin yleissopimuksen 24 artiklassa tarkoitettujen väliaikaisten toimenpiteiden tai turvaamistoimien määrääminen.³⁰ Kansallinen tuomioistuin ei pyydä yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua mainitun yleissopimuksen 24 artiklan vaan ainoastaan 6 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytyksistä. On kuitenkin yleisesti hyväksytty, että tuomioistuin, jolla on toimivalta ratkaista pääasia Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan ja 5–18 artiklan nojalla, on samoin toimivaltainen päättämään tarpeelli-

47. On niin ikään tärkeää korostaa, että kansallinen tuomioistuin ei pyri selvittämään yhteisöjen tuomioistuimen kantaa mainitun yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan suhteesta yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohtaan nähden, jossa, kuten haluan muistuttaa, määrätään, että ”asianomaisen kotipaikasta riippumatta yksinomainen toimivalta – – asiassa, joka koskee patentin – – rekisteröintiä tai pätevyyttä, [on] sen sopimusvaltion tuomioistuimilla, jossa tallettamista tai rekisteröintiä on pyydetty tai jossa tallettaminen tai rekisteröinti on tapahtunut tai jossa se kansainvälisen sopimuksen määräysten mukaan katsotaan tapahtuneeksi”.

30 – Asiassa C-261/90, Reichert ja Kockler, 26.3.1992 annetussa tuomiossa (Kok. 1992, s. I-2149, 34 kohta) yhteisöjen tuomioistuin on täsmentänyt, että kyseessä ovat ”toimenpiteet, joiden tarkoituksena on säilyttää yleissopimuksen soveltamisalalla tosiasiallinen ja oikeudellinen tilanne niiden oikeuksien suojaamiseksi, joiden tunnustamista lisäksi vaaditaan pääasian tulkivalta tuomioistuimelta”. Riidan kohteena olevassa tuomiossa, joka oli esillä ennakkoratkaisupyynnön esittäneessä tuomioistuimessa, määrätty toimenpiteet, tai ainakin osa niistä, näyttäisivät vastaavat tätä määritelmää. Tämä koskee erityisesti määräystä, jossa kielletään loukkamasta suoraan eurooppapatenttia missään patentissa mainituista maista, sillä tämän toimenpiteen tarkoituksena on säilyttää tosiasiallinen ja oikeudellinen tilanne kyseisen patentin haltijan oikeuksien suojaamiseksi kolmansia vastaan kunnes pääasiaa tutkiva tuomioistuin on päättänyt niiden tunnustamisesta. Siltä osin kuin vastaajat on määrätty toimittamaan kantajille tiettyjä tietoja asian selvittämistömenä, tilannetta tasapainottaa kantajille asetettu velvollisuus asettaa 2 miljoonan euron vakuus, mikä on osoituksena toimenpiteiden väliaikaisesta luonteesta.

48. Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut asiassa Duijnste 15.11.1983 antamassaan tuomiossa, että näitä määräyksiä on tulkitettava suppeasti, ja rajoittanut niissä määrätyn yksinomaista toimivaltaa koskevan säännön soveltamisen niihin riita-asioihin, jotka koskevat patentin pätevyyttä, olemassaoloa tai

31 – Ks. erityisesti em. asiat Van Uden, tuomion 19 kohta ja Mietz, tuomion 40 kohta.

mitättömyyttä taikka aikaisemman hakemuksen ensisijaisuuteen perustuvaa vaatimusta, eikä niitä sovelleta muihin, kuten patentinloukkausta koskeviin asioihin.³²

49. Voidaan kuitenkin kysyä, missä laajuudessa patentinloukkauksia koskevat riita-asiat on täsmälleen suljettu pois Brysselin yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohdan soveltamisalalta.

50. Tarkemmin katsoen voidaan kysyä, onko tämä poissulkeminen luonteeltaan yleinen, jolloin se ei soveltuisi edes tilanteeseen, jossa patentinloukkausta koskevassa riita-asiassa on riitautettu kyseisen patentin pätevyys.

51. Jotta patentinhaltijan oikeuksia voidaan katsoa loukatun, on voitava olettaa, että kyseinen patentti on pätevä. Kuitenkin patentinloukkausasioissa suurin osa vastaajista kiistää patentin pätevyyden.³³ Tilanne on juuri tällainen pääasian oikeudenkäynnissä. Tästä seuraa, että ratkaistakseen patentinloukkausta koskevan asian, asiaa käsittelevän tuomioistuimen on yleensä otettava kantaa myös kyseisen patentin pätevyYTEEN.

32 – Asia 288/82, Duijnste, tuomio 15.11.1983 (Kok. 1983, s. 3663, 23–25 kohta)

33 – Ennakkoratkaisun pyytämistä koskevasta päätöksestä ilmenee, että kahdeksan yhtiötä, jotka ovat sijoittautuneet Alankomaiden ulkopuolelle ja joiden väitetään loukanneen patenttia, ovat nimenomaan kiistäneet kyseisen eurooppapatentin pätevyyden. Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 32 kohta.

52. Jos oletetaan, että Brysselin yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohdan yksinomaista toimivaltaa koskeva määräys soveltuisi tällaisiin riita-asioihin, se olisi ainoa soveltuva määräys, koska muiden mainitun yleissopimuksen toimivaltamääräysten, kuten 6 artiklan 1 kohdan, soveltuminen on suljettu pois.

53. Siten kysymys 6 artiklan 1 kohdan soveltumisesta patentinloukkausta koskevaan riita-asiaan, jossa kyseisen patentin pätevyys on riitautettu (kuten pääasian oikeudenkäynnissä), tulee esille vain tilanteessa, jossa Brysselin yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohdan ei katsottaisi soveltuvan kyseisen riita-asiaan.

54. Tästä johtuen kysymys mainitun 16 artiklan 4 kohdan soveltumisesta kyseiseen riita-asiaan on ratkaistava ennakkokysymyksenä ennen kysymystä 6 artiklan 1 kohdan soveltumisesta.

55. Kuten olen jo todennut edellä, yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa edellä mainitussa asiassa GAT³⁴ käsitellään tätä ennakkokysymystä. Yhteisöjen tuomioistuimen on siten annettava ratkaisu tähän kysymykseen ennen nyt käsiteltävänä olevan ennakkoratkaisupyynnön kohteena olevan kysymyksen tarkastelua.

34 – Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 4 kohta.

56. On syytä esittää vielä yksi täsmennys ennakkoratkaisukysymysten sisällön osalta. Kuten asianosaiset ja eräät muista osapuolista ovat korostaneet,³⁵ yhteisöjen tuomioistuimessa nyt esillä oleva asia on jatkoa oikeuskäytännön alalla esiintyneelle suuntaukselle, joka syntyi Alankomaissa 1990-luvun alussa ja joka on aiheuttanut vilkasta keskustelua sopimusvaltioissa, erityisesti Yhdistyneessä kuningaskunnassa, jossa se on aiheuttanut voimakkaita vastalauseita ja johtanut edellä (ratkaisuehdotuksen 3 kohdassa) todetun mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimelle jo aiemmin esitettyyn ennakkoratkaisupyyntöön, joka lopulta jäi vaille ratkaisua.

57. Koska tämä oikeuskäytännön alalla esiintynyt suuntaus on jälleen aiheuttanut sen, että yhteisöjen tuomioistuimelle on tehty sitä koskeva ennakkoratkaisupyyntö, on syytä tarkastella tätä suuntausta lyhyesti.

58. Ensimmäisessä vaiheessa 1990-luvun alussa Alankomaiden tuomioistuimet tulkit-sivat Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohtaa niin laajasti, että ne sovelsivat sitä ryhmään eurooppapatentin loukkausta koskevia riita-asioita, joissa oli useita vastaajia, (jotka olivat sijoittautuneet Alankomaihin ja muihin sopimusvaltioihin ja) joiden väitettiin toimineen samalla tai samankaltaisella tavalla kaikkien näiden valtioiden alueella.

59. Toisessa vaiheessa 1990-luvun lopussa tämän oikeuskäytännön mukainen tulkinta rajoittui sellaisiin riita-asioihin, joissa vastajina olevat yhtiöt olivat osa samaa konsernia ja olivat toimineet sellaisen yhteisen toimintasuunnitelman perusteella, jonka oli olen-naisilta osin luonut Alankomaihin sijoittautunut yhtiö. Tämä uusi oikeuskäytännön suuntaus, joka tunnetaan nimellä spider in the web -teoria, keskittyy kunkin vastaajan asemaan väitettyjen tekojen toteuttamisessa. Tämä teoria, joka perustuu *Gerechtshof te 's-Gravenhagen* (Haagin muutoksenhakutuomioistuim) asiassa *Expandable Grafts* vastaan *Boston Scientific*, 23.4.1998 antamaan periaatteelliseen ratkaisuun, on laajalti nyt käsiteltävänä olevan toisen ennakkoratkaisukysymyksen taustalla. Tällä toisella ennakkoratkaisukysymyksellä, jonka olen muotoillut ytimekkäämmin yhdistämällä sen ensimmäiseen kysymykseen, on suora vaikutus tällaisen kansallisen oikeuskäytännön pysyttämiseen.

60. Kun ennakkoratkaisukysymysten merkityksen ja sisällön osalta on esitetty nämä täsmennykset, voidaan niiden samanaikainen tarkastelu aloittaa.

V Tapauksen tarkastelu

61. Esitän muutaman alustavan huomautuksen patentinloukkauksista yleensä ennen kuin aloitan ennakkoratkaisukysymyksen varsinaisen tarkastelun.

35 – Ks. kantajien huomautukset (18–20 kohta), vastaajien huomautukset (50–56 kohta), Alankomaiden hallituksen huomautukset (12 kohta) ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen huomautukset (34–37 kohta).

A Patentinloukkauksia koskevat alustavat huomautukset

62. Immateriaalioikeuksien suojaaminen on intressi, joka on luonteeltaan kansainvälinen ja joka on ollut perusteena lukuisten kansainvälisten sopimusten hyväksymiselle sekä eräille yhteisön johdetun oikeuden säännöksille. Tilanne on tämä myös patentinloukkausten osalta silloin, kun patenttia loukataan maailmanlaajuisesti.

63. Tämä ilmiö vaikuttaa erityisesti keksinnöille myönnettyjen patenttien haltijoiden oikeuksiin lääketieteessä ja farmasian alalla.³⁶

64. Tällä alalla keksintöjen tekemiseen tarvittavat investoinnit ovat yleensä erittäin suuria, minkä vuoksi keksintöjä on voitava hyödyntää monissa maissa, jotta investoinnit kannattaisivat taloudellisesti. Sen lisäksi, että patentinloukkaukset vaarantavat julkista terveyttä, patentinloukkauksia voidaan pitää myös erityisen epälojaalina kilpailuna, jossa

³⁶ – Komission 15.10.1998 päivätyistä vihreistä kirjasta väärentämisen ja tavaroiden laittoman valmistamisen vastaisesta toiminnasta sisämarkkinoilla (KOM(98) 569 lopullinen, s. 4) ilmenee, että lääketieteellinen on yksi niistä aloista, jotka ovat eniten kärsineet patentinloukkauksista maailmanlaajuisesti. Tällä alalla tapahtuneet patentinloukkaukset käsittävät 6 prosenttia kaikista patentinloukkauksista maailmanlaajuisesti.

hyödynnetään oikeudettomasti keksijöiden työn tuloksia silloin, kun heidän oikeutensa on suojattu patentilla.

65. Vaikka kansallisten lainsäädäntöjen lähentämisessä on edistytty jo useiden vuosien ajan, keksinnöille myönnettävien patenttien antamassa suojassa on yhä olennaisia eroja. Tämä tilanne ei ole jäänyt huomaamatta patentinloukkaajilta, jotka pyrkivät sopeutumaan tilanteeseen sijoittamalla toimintansa tiettyihin maihin.

66. Näissä olosuhteissa on perusteltua syytä toivoa, että keksinnöille myönnettäviä patenteja koskevien kansallisten lainsäädäntöjen väliset eroavaisuudet eivät entisestään lisääntyisi sen vuoksi, että menettelyt, joilla pyritään turvaamaan eurooppapatenttien haltijoiden oikeuksia, sirpaloituvat eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten välille.

67. Vaikka tämä pyrkimys onkin oikeutettu, se ei kuitenkaan yksin riitä perusteeksi Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytysten laajalle tulkinnalle.

68. Mielestäni yhteisön oikeuden ja kansainvälisen oikeuden nykytilassa tämän yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohtaa ei ole

tarkoitettu sovellettavaksi eurooppapatentin loukkausta koskevaan asiaan, jossa on vastaajina useita eri sopimusvaltioihin sijoittautuneita yhtiöitä ja joka koskee tosiseikkoja, jotka ovat tapahtuneet jokaisen näistä valtioista alueella, vaikka oletettaisiin, että nämä yhtiöt, jotka ovat osa samaa konsernia, olisivat toimineet keskenään samalla tai samankaltaisella tavalla yhteisen toimintasuunnitelman perusteella, jonka yksi niistä on laatinut.

69. Vaikka tätä lopputulosta onkin pidettävä epätydyttävänä ja osoituksena nykyisen järjestelmän puutteista, tällä hetkellä tilanne on – tai ainakin oli pääasian tosiseikkojen tapahtuessa – kuitenkin tämä.

70. Useat perusteet tukevat Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamis-edellytysten suppeaa tulkintaa. Ne koskevat ensinnäkin tämän artiklan soveltamiseksi edellytetyn yhteyden luonnetta, toiseksi johdopäätöksiä, joita tällä perusteella voidaan tehdä eurooppapatentin loukkausta koskevien riita-asioiden osalta, kolmanneksi mainitun yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohdan yksinomaisen toimivaltasäännön vaikutusta tällaisten riitojen ratkaisuun ja neljänneksi tämän alan tulevaisuudennäkymiä. Tarkastelen erikseen jokaista näistä perusteista.

B Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi edellytetyn yhteyden luonne

71. Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut edellä mainitussa asiassa Kalfelis annetussa tuomiossa, että ”– 6 artiklan 1 kohtaan sisältyvää sääntöä sovelletaan silloin, kun eri vastaajia vastaan nostetut kanteet liittyvät toisiinsa jo niitä nostettaessa eli kun niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on tarpeen, jotta vältettäisiin se, että eri oikeudenkäynneissä annetaan keskenään ristiriitaisia tuomioita”.³⁷

72. Ylittäessään Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan sanamuodon, jossa ei edellytetä, että kanteiden välillä olisi mitään yhteyttä, yhteisöjen tuomioistuin on pyrkinyt säilyttämään mainitun yleissopimuksen 2 artiklan, jota voidaan pitää yleissopimuksella käyttöön otetun järjestelmän perustana, tehokkaan vaikutuksen.³⁸ Siten yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että kantajalla ei ole oikeutta ”nostaa kannetta useampia vastaajia vastaan vain riistääkseen toimival- lan sellaisen jäsenvaltion tuomioistuimilta, jonka alueella jollakin näistä vastaajista on kotipaikka”.³⁹

37 – Em. asia Kalfelis, tuomion 12 kohta, kursivointi tässä.

38 – Kuten yhteisöjen tuomioistuin on täsmentänyt, tämän toimivaltasäännön merkitys selittyy sillä, että se mahdollistaa periaatteessa vastaajan helpomman puolustautumisen (ks. erityisesti asia C-26/91, Handte, tuomio 17.6.1992, Kok. 1992 s. I-3967, Kok. Ep. XII, s. I-181, 14 kohta ja asia C-412/98, Group Josi, tuomio 13.7.2000, Kok. 2000, s. I-5925, 35 kohta). Se tukee myös hyvän lainkäytön varmistamista. Yhteisöjen tuomioistuin on niin ikään täsmentänyt, että koska tästä on annettu vastaajalle takeet alkuperäisessä menettelyssä puolustautumisoikeuksien huomioon ottamiseksi, Brysselin yleissopimus on voitu laatia tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta varsin liberaaliksi (ks. erityisesti asia 125/79, Denilauler, tuomio 21.5.1980, Kok. 1980, s. 1553, Kok. Ep. V, s. 201, 13 kohta).

39 – Em. asia Kalfelis, tuomion 9 kohta.

73. Yhteisöjen tuomioistuimen tässä tuomiossa käyttämä menettely tarvittavan kanteiden välisen yhteyden määrittämiseksi vastaa Brysselin yleissopimuksen 22 artiklan 3 kappaleessa, jossa, kuten haluan muistuttaa, määrätään, että "tätä artiklaa sovellettaessa katsotaan kanteiden liittyvän toisiinsa silloin, kun niiden välillä on niin läheinen yhteys, että kanteiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä näyttää tarpeelliselta, jotta vältetään se, että kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin", käytettyä menettelyä.

74. Muutama vuosi asiassa Kalfelis annetun tuomion julistamisen jälkeen yhteisöjen tuomioistuin on tulkinnut tätä 22 artiklassa tarkoitettua yhteyttä laajasti. Nimittäin edellä mainitussa asiassa Tatry annetussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että hyvän lainkäytön tavoitteen täyttämiseksi tämän tulkinnan tulee olla laajaa ja käsittää kaikki tapaukset, joissa on mahdollista päätyä *ristiriitaisiin* ratkaisuihin, vaikka nämä päätökset voitaisiin panna täytäntöön erikseen ja niiden oikeusvaikutukset eivät sulki toisiaan pois.⁴⁰

75. Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että "[Brysselin] yleissopimuksen 22 artiklaa tulee tulkita siten, että jotta yhtäältä tavaroiden omistajien ryhmän laivan omistajaa vastaan sopimusvaltiossa nostaman kanteen, jolla vaaditaan korvausta vahingosta, joka on aiheutunut osalle laivan pakkaamattomana kuljetettua lastia, erillisten, mutta samanlaisten sopimusten puitteissa, sekä toisaalta

lastin toisen osan omistajien, joiden omistama lasti oli kuljetettu samoissa olosuhteissa ja erillisten, mutta samanlaisten kuin laivanomistajan ensimmäisen ryhmän kanssa solmimien sopimusten puitteissa, samaa laivanomistajaa vastaan toisessa sopimusvaltiossa nostaman vahingonkorvauskanteen välillä katsotaan olevan yhteys, riittää, että niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on tarpeen, jotta vältettäisiin se, että eri oikeudenkäynneissä annetaan ristiriitaisia tuomioita ilman, että on välttämätöntä, että niiden oikeusvaikutukset saattaisivat sulkea toisiaan pois".⁴¹

76. Tullessaan tähän lopputulokseen yhteisöjen tuomioistuin on hylännyt väitteen, jonka mukaan olisi välttämätöntä katsoa, että Brysselin yleissopimuksen 22 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettulla ristiriitaisen tuomioiden käsitteellä on sama merkitys kuin mainitun yleissopimuksen 27 artiklan 3 kohdassa tarkoitettulla (lähes samanlaisella) käsitteellä.⁴²

77. Tässä suhteessa yhteisöjen tuomioistuin perusti päätöksensä siihen, että näiden kahden määräyksen tavoitteet ovat erilaiset.

41 – Em. asia Tatry, tuomion 58 kohta.

42 – On syytä havaita, että mainitun 27 artiklan mukaan toisessa sopimusvaltiossa (tuomiovaltio) annettua tuomiota ei tunnusteta toisessa sopimusvaltiossa (valtiossa, jossa tunnustamista pyydetään) silloin kun, "tuomio on *ristiriidassa* sellaisen tuomion kanssa, joka on annettu samojen asianosaisten välillä siinä valtiossa, jossa tunnustamista pyydetään". Kursivointi tässä.

40 – Em. asia Tatry, tuomion 53 kohta, kursivointi tässä.

78. Yhteisöjen tuomioistuin nimittäin täsmensi, että ”yleissopimuksen 27 artiklan 3 kohdassa tuomioistuimelle annetaan poikkeuksena yleissopimuksen periaatteista ja päämääristä mahdollisuus kieltäytyä tunnustamasta ulkomaista tuomiota”,⁴³ joten tätä artiklaa on syytä tulkita suppeasti, kun taas ”yleissopimuksen 22 artiklan 3 kappaleen tavoitteena on – – tuomioistuinten lainkäytön parempi koordinointi yhteisössä sekä ristiriitaisten ja vastakkaisten päätösten välttäminen silloinkin, kun ei ole poissuljettua, että kukin tuomio pannaan toisistaan erillään täytäntöön”, joten tätä artiklaa on syytä tulkita laajasti.⁴⁴

79. On syytä noudattaa vastaavanlaista päätelyä Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi edellytetyn yhteyden luonteen arvioimisessa.

80. Vaikka tällä artiklalla, joka sisältää asioiden keskittämismenettelyn, voitaisiin katsoa pyrittävän samaan päämäärään kuin Brysselin yleissopimuksen 22 artiklalla, näiden kahden artiklan samankaltaisuus päättyy mielestäni tähän. Mielestäni niiden välillä on kaksi perustavanlaatuaista eroa. Ensimmäinen ero liittyy niiden vaikutukseen yleissopimuk-

sen 2 artiklan yleisen toimivaltasäännön soveltamiseen. Toinen koskee niiden soveltamisedellytyksiä.

81. On syytä katsoa, että Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan sisältämän menettelyn vaikutus 2 artiklan soveltamiseen on erityisen merkittävä. Tämän menettelyn luominen perustuu ajatukseen, jonka mukaan vastaajan sopimusvaltiossa sijaitsevan kotipaikan tuomioistuimen toimivallan katsotaan olevan riittävän vahva peruste tämän toimivallan laajentamiseksi kyseisen tuomioistuimen eduksi niiden vastaajien osalta, joiden kotipaikat ovat muissa sopimusvaltioissa. Siten tällainen toimivallan laajentamismenettely riistää ehdottomasti näiltä jälkimmäisiltä heidän luonnollisen oikeuspaikkansa edut ja loukkaa paradoksaalisesti 2 artiklan soveltamista heidän osaltaan.

82. Saman yleissopimuksen 22 artiklassa tarkoitettun menettelyn vaikutus 2 artiklan soveltamiseen ei ole ehdoton, toisin kuin 6 artiklan 1 kohdan.

83. Nimittäin 22 artiklaa, samoin kuin vireilläoloa koskevaa 21 artiklaa, on tarkoitus soveltaa paitsi sellaisessa tilanteessa, jossa Brysselin yleissopimuksen ja erityisesti sen 2 artiklan mukaan se tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, on toimi-

43 – Em. asia Tatry, tuomion 55 kohta.

44 – Idem.

valtainen, myös tilanteessa, jossa toimivalta perustuu sopimusvaltion lainsäädäntöön yleissopimuksen 4 artiklan mukaisesti.⁴⁵ Tämän mukaisesti voidaan katsoa, että 22 artiklassa tarkoitettulla menettelyllä ei ole mitään vaikutusta 2 artiklan soveltamiseen.

84. Näin voidaan katsoa sitäkin suuremmalla syyllä, koska edes siinä tapauksessa, että tuomioistuimen, jossa kanne on myöhemmin nostettu, toimivalta perustuu mainittuun 2 artiklaan, ei ole varmaa, että 22 artiklan menettelyyn turvautuminen johtaisi siihen, että tämä tuomioistuin luopuisi asian käsittelystä ja asia siirrettäisiin pois kyseisen vastaajan sopimusvaltiossa sijaitsevan kotipaikan tuomioistuimesta.

85. Kyseisessä 22 artiklassa määrätään, kuten haluan muistuttaa, että jos eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa nostetut kanteet liittyvät toisiinsa, tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, voi niin kauan kuin molemmat kanteet ovat vireillä ensimmäisessä oikeusasteessa, keskeyttää asian käsittelyn tai asianosaisen pyynnöstä myös jättää asian tutkimatta, jos toisiinsa liittyvien kanteiden käsittelyn yhdistäminen sanotun tuomioistuimen lain mukaan on sallittua ja se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen tutkimaan molemmat kanteet. Nämä yleissopimuksen

määräykset antavat tuomioistuimelle, jossa kanne on myöhemmin nostettu, yhden toimintavaihtoehdon, vaikka se voi myös päättää ratkaista pääasian ottamatta huomioon toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa aikaisemmin vireille pantua rinnakkaista oikeudenkäyntiä.⁴⁶

86. Niinpä, kun tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, on toimivaltainen Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan nojalla sillä perusteella, että vastaajalla tai yhdellä vastaajista on kotipaikka siinä sopimusvaltiossa, jossa tuomioistuin toimii, tämä tuomioistuin voi mainitun yleissopimuksen 22 artiklan nojalla joko luopua käyttämästä toimivaltaansa jättämällä asian tutkimatta asianosaisen pyynnöstä tai keskeyttää asian käsittelyn, kunnes tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, antaa asiassa tuomion, taikka ratkaista asian välittömästi keskeyttämättä asian käsittelyä.

87. Se, että vastaaja tai yksi vastaajista joutuu luopumaan sopimusvaltiossa sijaitsevan kotipaikkansa oikeuspaikasta sen vuoksi, että tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, keskeyttää asian käsittelyn Brysselin yleissopimuksen 22 artiklan nojalla, ei kuitenkaan ole ehdotonta toisin kuin silloin, kun turvaudutaan 6 artiklan 1 kohtaan.

45 – Ks. tältä osin asiassa C-281/02, Owusu, tuomio 1.3.2005 (Kok. 2005, s. I-1383), antamani ratkaisuehdotuksen 149 kohta.

46 – Ks. tältä osin erityisesti Gaudemet-Tallon, H., *Compétence et exécution des jugements en Europe*, L.G.D.J., 3. painos, 2002, s. 277.

88. Niiden vaikutusten välinen ero, joita Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdalla ja 22 artiklalla on mainitun yleissopimuksen 2 artiklan ulottuvuuteen, oikeuttaa mielestäni tarkastelemaan eri tavalla niiden soveltamiseksi edellytettyä yhteyttä.

89. Vaikka voidaankin helposti todeta, että 22 artiklassa tarkoitetun yhteyden laaja tulkinta ei edellä mainitussa asiassa Tatry annetun tuomion mukaisesti heikennä 2 artiklan tehokasta vaikutusta, samaa ei voida sanoa 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yhteyden tulkinnasta. On syytä todeta, että tässä erityisessä tilanteessa laaja tulkinta johtaisi väistämättä siihen, että niiden tapausten määrä, johon 2 artiklaa voitaisiin soveltaa (muiden vastaajien osalta), vähenyisi merkittävästi.

90. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin aina tulkinnut suppeasti Brysselin yleissopimuksen 5 ja 6 artiklan erityisiä toimivaltamääräyksiä, koska ne ovat poikkeuksia siitä 2 artiklan mukaisesta pää- tai peruseriaatteesta, jonka mukaan toimivaltaisia ovat vastaajan kotipaikan tuomioistuimet ja jonka on syytä muistaa tukevan laajalti hyvän lainkäytön tavoitteen toteutumista.⁴⁷ Kuten olen aiemmin todennut, yhteisöjen tuomiois-

tuin on tämän mukaisesti edellä mainitussa asiassa Kalfelis ylittänyt 6 artiklan 1 kohdan sanamuodon asettaessaan yhteyden olemassaolon sen soveltamisen edellytykseksi. Tämän vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteyden käsite ymmärretään suppeasti, jotta mainitun 6 artiklan 1 kohdan soveltamista voidaan edelleen kaventaa.

91. Toinenkin 6 artiklan 1 kohdassa ja 22 artiklassa tarkoitettujen keskittämismenettelyjen välinen merkittävä ero, joka liittyy niiden soveltamisedellytyksiin, johtaa nähdäkseni siihen, että ei ole syytä ulottaa yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Tatry 22 artiklassa tarkoitetulle yhteydelle antamaa laajaa tulkintaa mainitun 6 artiklan 1 kohdan soveltamisalalle.

92. On nimittäin muistettava, että asian käsittelyn keskeyttäminen Brysselin yleissopimuksen 22 artiklan nojalla tuomioistuimessa, jossa kanne on myöhemmin nostettu, on toimintamahdollisuus, josta päättäminen kuuluu mainitun tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan, eikä suinkaan kantajalle, joka voi ainoastaan tehdä tätä koskevan vaatimuksen.

93. Ajatus, johon tämä tuomioistuimelle annettu mahdollisuus asian käsittelyn kes-

⁴⁷ – Ks. erityisesti em. asia Kalfelis, tuomion 19 kohta; asia C-364/93, Marinari, tuomio 19.9.1995 (Kok. 1995, s. I-2719, 13 kohta); asia C-51/97, Réunion européenne ym., tuomio 27.10.1998 (Kok. 1998, s. I-6511, 29 kohta) ja asia C-168/02, Kronhofer, tuomio 10.6.2004 (Kok. 2004, s. I-6009, 13 ja 14 kohta).

keyttämiseen perustuu, on epäilemättä hyvän lainkäytön tavoite joko siinä tarkoituksessa, että vältettäisiin se, että eri oikeudenkäynneissä annetaan keskenään ristiriitaisia tuomioita, tai mahdollisesti siinä tarkoituksessa, että toisen sopimusvaltion tuomioistuimen, jossa kanne on ensin nostettu ja joka on toimivaltainen, tehtäväksi annetaan asian ratkaiseminen, kun se on objektiivisesti arvioiden paremmassa asemassa käsittelemään asiaa.⁴⁸

94. Tältä osin Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu keskittämismenettely eroaa merkittävästi mainitun yleissopimuksen 22 artiklassa tarkoitetusta menettelystä.

95. Nimittäin 6 artiklan 1 kohdan soveltuminen riippuu lopulta yksin kantajan eikä tuomioistuimen päätöksestä. Vastaavasti, vaikka tämä päätös voikin perustua oikeutettuun huoleen prosessiekonomiasta, se voi yhtä lailla perustua myös näkökohtiin, jotka ovat hyvän lainkäytön ja prosessien asianmukaisen järjestämisen vaatimusten kannalta arvioituna kyseenalaisempia kuin näkökohdat, joiden vuoksi kantaja nostaa mieluum-

min kanteen Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan nojalla paikassa, jossa vahingon aiheuttanut teko sattui tai vahinko ilmeni, kuin vastaajan sopimusvaltiossa sijaitsevan kotipaikan tuomioistuimessa.

96. Siten kantajan päätös kanteen nostamisesta 6 artiklan 1 kohdan nojalla tietyn sopimusvaltion tuomioistuimessa (vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa) mieluummin kuin toisen tai useamman muun vastaajan yhdessä tai useammassa sopimusvaltiossa sijaitsevan kotipaikan tuomioistuimessa, saattaa perustua yksinomaan tavoitteeseen hyötyä kantajan omien päämäärien toteuttamisen kannalta edullisesta lainsäädännöstä tai jopa oikeuskäytännöstä vastaajien vahingoksi eikä näytön arvioimiseen tai prosessien asianmukaiseen järjestämiseen liittyviin objektiivisiin tarpeisiin.

97. Patentinloukkausta koskevat riita-asiat ovat erityisen alttiita tällaisille forum shopping -käytännöille johtuen merkittävistä eroista, joita nykyään on asiaa koskevissa kansallisissa lainsäädännöissä ja jotka voivat liittyä menettelysäännöksiin (jotka koskevat erityisesti näytön hankkimista tai suojaamista, jotka ovat usein olennaisessa asemassa tällaisissa riita-asioissa) tai aineellisiin säännöksiin (jotka koskevat moitittavia tekoja,

48 – Tämä olisi tilanne silloin, kun sopimuksen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskeva asia olisi nostettu paitsi vastaajan tai yhden vastaajista kotipaikan, joka sijaitsee sopimusvaltiossa, tuomioistuimessa (Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan nojalla), myös toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa, jonka alueella vahingon aiheuttanut teko sattui ja/tai vahinko ilmeni (mainitun yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan nojalla). Nimittäin tämä jälkimmäinen tuomioistuin olisi paremmassa asemassa tarkastelemaan todistusaineistoa, kuin vastaajan tai yhden vastaajista kotipaikan, joka sijaitsee sopimusvaltiossa, tuomioistuimissa, ja siltä, esiintyvätkö asiassa kaikki vastuun syntymisen aikaansaavat tekijät. Ks. tältä osin asia 21/76, Mines de potasse d'Alsace, tuomio 30.11.1976 (Kok. 1976, s. 1735, Kok. Ep. III, s. 219, 15–17 kohta).

sanktioita ja vahingonkorvaustoimenpiteitä),⁴⁹ vaikka periaatteessa aineellinen laki, jota sovelletaan näihin riita-asioihin, ei ole lex fori (sen sopimusvaltion laki, jossa kanne on nostettu) vaan lex loci protectionis (laki, joka on voimassa sopimusvaltiossa, joka on myöntänyt patentin, toisin sanoen siinä valtiossa, jonka alueella kyseisen patentinhaltijan oikeuksia on tarkoitus suojata ja jossa tähän suojaan vedotaan) siten, että teoriassa tuomioistuimen, jossa kanne nostetaan, valinta ei vaikuta sovellettavan aineellisen lain valintaan (vaikka se vaikuttaa aina oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain valintaan).⁵⁰

98. Voidaan olettaa, että pääasian oikeudenkäynnissä kort geding -menettelyn tehok-

kuus ja Alankomaiden oikeuskäytännön tila 1990-luvun alussa (jonka mukaan Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohtaa tulkitaan laajasti)⁵¹ ovat vaikuttaneet kyseisten patentinhaltijoiden (joiden kotipaikka on Yhdysvalloissa eikä Alankomaissa) päätökseen nostaa kanne Alankomaiden tuomioistuimessa (mieluummin kuin Belgian, Saksan, Ranskan, Yhdistyneen kuningaskunnan, Sveitsin, Itävallan tai Ruotsin tuomioistuimessa).⁵²

99. Vaikka patentinloukkausasian kantajaa onkin vaikea moittia tähän forum shopping -käytäntöön turvautumisesta oikeuksiansa puolustamiseksi, on mielestäni syytä katsoa, kun otetaan huomioon Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan ja 22 artiklan logiikassa olevat merkittävät erot, että vaatimukset, jotka liittyvät hyvään lainkäyttöön ja oikeuttavat menettelyjen keskittämisen, eivät edellytä mainitun 6 artiklan 1 kohdan soveltamista yhtä voimakkaasti kuin mainitun 22 artiklan soveltamista.

100. Näissä olosuhteissa katson, kuten pääasian vastaajat ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ovat esittäneet, että 6 artiklan

49 – Tätä korostetaan teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta 29 päivänä huhtikuuta 2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY (EUVL L 157, s. 45) seitsemännessä perustelukappaleessa:

”Komission – Järjestämissä kuulemisissa ilmeni, että TRIPS-sopimuksesta huolimatta jäsenvaltioiden teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseen tähtäävät keinot eroavat yhä merkittävästi toisistaan. Esimerkiksi turvaustoimenpiteitä koskevat säännöt, joita sovelletaan erityisesti todisteiden suojaamiseen, vahingonkorvausten määrän laskenta sekä teollis- ja tekijänoikeuksien loukkausten lopettamiseen sovellettavat menettelyt ovat hyvin erilaisia eri jäsenvaltioissa. Joissain jäsenvaltioissa ei ole käytettävissä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja, kuten oikeutta tiedonsaantiin ja markkinoille saatettujen riidanalaisen tavaroiden poistamista myynnistä loukkaajan kustannuksella.”

Vaikka tämän direktiivin (joka jäsenvaltioiden tulee panna täytäntöön viimeistään 29.4.2006) tavoitteena on lähentää kansallisia lainsäädäntöjä, jotta voidaan varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojan korkea taso, sillä ei yhdenmukaisteta täysin tätä alaa siten, että eräät nykyiset erot saattavat jäädä voimaan (erityisesti tahattoman patentinloukkauksen sanktiot ja patentinloukkauksia koskevat rikosoikeudelliset kriminaalisoinnit).

50 – Sääntö, jonka mukaan sovelletaan lex loci protectionista, joka perustuu perinteiseen immateriaalioikeuksien alueellisen vaikutuksen sääntöön ja sisältyy jo useisiin kansainvälisiin sopimuksiin (kuten teollisuusomistusoikeuden suojelemista koskevaan Pariisin yleissopimukseen 20.3.1883, WIPO:n julkaisu nro 201), sisältyy ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sopimusenulloisiin velvoitteisiin sovellettavasta laista (”Rooma II”) (ehdotus 22.7.2003, neuvotteluvaiheessa, KOM(2003) 427 lopullinen) 8 artiklaan, jonka on tarkoitus soveltaa teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaamiseen.

51 – Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 58 kohta.

52 – Ks. Alankomaiden tuomioistuimen houkuttelevuuden osalta pääasian toiseikkojen tapahtuma-aikaan Véron, P., ”Trente ans d’application de la Convention de Bruxelles à l’action en contrefaçon de brevet d’invention”, *Journal du droit international*, julkaisussa *Juris-classeur*, Paris, 2001, s. 812 ja 813.

1 kohdan soveltamisedellytyksiä ei tule tulkita yhtä laajasti kuin edellä mainitussa asiassa Tatry tarkoitettuja 22 artiklan soveltamisedellytyksiä.

101. Siten mielestäni on syytä pysyttäytyä yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Kalfelis esittämän arvioinnin puitteissa, jonka mukaan, kuten haluan muistuttaa, 6 artiklan 1 kohdan soveltamisen edellytykseksi on asetettu se, että "kun eri vastaajia vastaan nostetut kanteet liittyvät toisiinsa jo niitä nostettaessa eli kun niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on tarpeen, jotta vältettäisiin se, että eri oikeudenkäynneissä annetaan *keskenään ristiriitaisia* [eikä edellä mainitun asian Tatry mukaisesti ainoastaan *ristiriitaisia*] tuomioita".⁵³

102. On kiinnostavaa havaita, että yhteisöjen tuomioistuin ja yhteisön lainsäätäjät eivät ole poikenneet tästä menettelystä Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamisessa tai tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1), joka annettiin edellä mainitun yleissopimuksen jälkeen, 6 artiklan 1 kohdan soveltamisessa.

103. Edellä mainitussa asiassa Réunion euroopénne ym. annetussa tuomiossa, joka annettiin useita vuosia edellä mainitussa asiassa Tatry annetun tuomion jälkeen, yhteisöjen tuomioistuin on tukeutunut yksinomaan edellä mainitussa asiassa Kalfelis annettuun tuomioon ja siinä Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan⁵⁴ soveltamiseksi edellytettyn yhteyden määritelmään ja katsonut, että "samassa vahingonkorvauskanteessa esitettyjä kahta vaatimusta, jotka on kohdistettu eri vastaajiin ja joista toinen on sopimusperusteinen ja toinen sopimukseen perustumaton, ei voida pitää toisiinsa liittyvinä".⁵⁵

104. Asetuksessa N:o 44/2001 ainoastaan toistetaan yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Kalfelis esittämä arviointi eikä oteta huomioon edellä mainitussa asiassa Tatry annetussa tuomiossa esitettyä kehitystä.⁵⁶

105. Oikeuskäytännössä ja lainsäädännössä viime aikoina tapahtuneen kehityksen vuoksi katson, että Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamisessa on syytä nojautua yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Kalfelis esittämään yhteyden määritelmään.

54 – Ks. em. asia Réunion euroopénne ym., tuomion 48 kohta.

55 – Em. asia Réunion euroopénne ym., tuomion 50 kohta.

56 – Tämä asetus ei sovellu pääasian oikeudenkäyntiin, koska siinä on nostettu kanne ennen edellä mainitun asetuksen voimaantuloa. Asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa säädetään, että "jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne myös, jos asiassa on useampia vastaajia, siinä tuomioistuimessa, jonka alueella jollakin vastaajista on kotipaikka, edellyttäen että kanteiden välillä on niin läheinen yhteys, että niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin".

53 – Em. asia Kalfelis, tuomion 12 kohta, kursivointi tässä.

106. Mitä konkreettisia johtopäätöksiä tulisi tehdä mainitun 6 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi edellytetyn yhteyden luonteesta eurooppapatentin loukkausta koskevassa riita-asiassa, josta on kysymys kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevassa asiassa? Tarkastelen nyt tätä kysymystä.

C Johtopäätökset, jotka on tehtävä Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi edellytetyn yhteyden luonteesta eurooppapatentin loukkausta koskevassa riita-asiassa, josta on kysymys kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevassa asiassa

107. Jos ehdotukseni mukaisesti pitäydytään yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Kalfelis esittämässä yhteyden määritelmässä, on helppoa vastata tähän kysymyksen seuraavasti: Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohtaa ei ole tarkoitettu sovellettavaksi ilman sen soveltamiseksi edellytetyn yhteyden olemassaoloa patentinloukkausta koskeviin riita-asioihin, jollaisesta on kysymys kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevassa asiassa.

108. Eurooppapatentin loukkausta koskevassa riita-asiassa, jossa on useita vastaajia, jotka ovat sijoittautuneet eri sopimusvaltioihin, ja jossa on kysymys väitetyistä patentinloukkauksista, jotka kukin vastaaja on tehnyt siinä sopimusvaltiossa, johon se on sijoittautunut, on tietysti mahdollista, että jos asian

käsittelyä ei keskitetä sen valtion tuomioistuimeen, jossa yhdellä vastaajista on kotipaikka, eri vastaajien osalta annetaan erilaisia tuomioita (niiden eri sopimusvaltioiden, joissa jälkimmäisillä on kotipaikka, tuomioistuimissa), esimerkiksi väitettyjen patentinloukkausten teonkuvausten arvioinnin, todisteiden säilyttämistä koskevien toimenpiteiden tai kantajan kärsimien vahinkojen määrän arvioinnin osalta.

109. Joka tapauksessa vaikka nämä päätökset olisivat hyvinkin erilaisia, ne eivät olisi keskenään ristiriitaisia tai yhteensovittamattomia. Ensinnäkin, koska jokainen näistä tuomioista koskisi eri vastaajaa, ne voitaisiin panna täytäntöön erikseen ja yhtä aikaa jokaista vastaajaa vastaan. Toiseksi näiden tuomioiden oikeusvaikutukset eivät sulkeisi toisiaan pois, koska tässä tapauksessa kukin tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, lausuisi ainoastaan kantajalle kunkin sopimusvaltion alueella, jolla tuomioistuin toimii, väitetyiksi aiheutuneista vahingoista, joten kunkin näistä tuomioista oikeusvaikutukset koskisivat eri aluetta.

110. Tästä seuraa, että yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Kalfelis edellyttämä yhteys puuttuu. Tämän oikeuskäytännön mukaisesti Brysselin yleissopi-

muksen 6 artiklan 1 kohtaa ei ole tarkoitus soveltaa tähän tapaukseen.

111. Joka tapauksessa tilanne olisi mielestäni sama, vaikka edellä todetun vastaisesti 22 artiklaa koskevan Tatry-oikeuskäytännön voitaisiin katsoa koskevan myös 6 artiklan 1 kohtaa.

112. Katson, samoin kuin Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ja komissio, että eurooppapatentin loukkausta koskevassa riita-asialla olisi liioiteltua puhua edellä mainitussa asiassa Tatry tarkoitetusta ristiriitaisten ratkaisujen mahdollisuudesta.

113. Mielestäni ei voida katsoa, että päätös on ristiriidassa toisen kanssa yksinomaan sillä perusteella, että niiden lopputulokset ovat ratkaisun osalta erilaisia oikeudenkäynnin päättyessä. Jotta päätösten voitaisiin katsoa olevan ristiriitaisia, tämän eron tulisi mielestäni koskea samoja oikeudellisia seikkoja ja tosiseikkoja. Vain sellaisessa tilanteessa, jossa tuomioistuimet ovat päätyneet samojen oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen osalta erilaisiin tai jopa jyrkästi vastakkaisiin ratkaisuihin, voidaan katsoa, että päätökset ovat ristiriitaisia.⁵⁷

114. Kuitenkin, kuten olen jo aikaisemmin todennut,⁵⁸ siltä osin kuin Münchenin yleissopimuksessa ei ole yhteisiä sääntöjä eurooppapatenttien myöntämisestä, tällaiseen patenttiin sovelletaan edelleen kunkin sopimusvaltion, johon patentti on myönnetty, kansallisia säännöksiä. Myöntämisensä jälkeen eurooppapatentti hajoaa "nipuksi kansallisia patenteja".

115. Siten Münchenin yleissopimuksen 2 artiklan 2 kappaleen mukaisesti "eurooppapatentilla on sama vaikutus kussakin sopimusvaltiossa, johon se on myönnetty, ja sitä koskevat samat ehdot kuin asianomaisen valtion myöntämää kansallista patenttia, jollei tästä sopimuksesta muuta johdu".

116. Mainitun yleissopimuksen 64 artiklan 1 kappaleessa määrätään vastaavasti, että "eurooppapatentti antaa haltijalleen -- siitä päivästä lukien, jona sen myöntämisestä on kuulutettu, kussakin sopimusvaltiossa, johon se on myönnetty, samat oikeudet kuin kyseisessä valtiossa myönnetty kansallinen patentti olisi antanut". Saman artiklan 3 kappaleessa määrätään lisäksi, että "eurooppapatentin loukkauksia käsitellään kansallisen lainsäädännön mukaisesti".

57 - Ks. tältä osin julkisasiamies Tesauron ratkaisuehdotus em. asiassa Tatry, 28 ja 29 kohta.

58 - Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 23-25 kohta.

117. Münchenin yleissopimuksen määräyksistä seuraa selkeästi, että eurooppapatentin loukkausta koskeva kanne, jossa on useita vastaajia, jotka ovat sijoittautuneet eri sopimusvaltioihin, ja joka koskee tosiseikkoja, jotka ovat tapahtuneet kunkin näistä valtioista alueella, on käsiteltävä asiaa koskevan voimassa olevan kansallisen lainsäädännön mukaisesti kussakin sopimusvaltiossa, johon kyseinen patentti on myönnetty.

118. Kuitenkin, kuten olen jo aikaisemmin todennut, kansallisten patentinloukkausta koskevien lainsäädäntöjen välillä on Euroopan unionissa nykyään merkittäviä eroja, jotka voivat liittyä menettelysäännöksiin (jotka koskevat erityisesti näytön hankkimista tai suojaamista, jotka ovat usein olennaisessa asemassa tällaisissa riita-asioissa) tai aineellisiin säännöksiin (jotka koskevat moitittavia tekoja, sanktioita ja vahingonkorvaustoimenpiteitä), kun otetaan huomioon, että periaatteessa näihin asioihin sovellettava aineellinen laki on *lex loci protectionis* (eli laki, joka on voimassa sopimusvaltiossa, jonka alueella kyseisen patentinhaltijan oikeuksia on tarkoitus suojata ja siihen vedotaan).

119. On siten syytä katsoa, että eurooppapatentin loukkausta koskevissa riita-asioissa, josta on kysymys kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevassa asiassa, eri sopimusvaltioissa annettujen päätösten väliset erot eivät koske samoja oikeudellisia seikkoja.

120. Tätä kantaa ei voida kyseenalaistaa sillä perusteella, että Münchenin yleissopimuksen sopimusvaltiot ovat antaneet yhteiset suuntaviivat mainitun eurooppapatentin tuottaman suojan laajuuden määrittymisestä yleissopimuksen 69 artiklan mukaisesti.⁵⁹ Siitä merkityksestä huolimatta, joka näillä yhteisillä suuntaviivoilla, jotka hyväksyttiin 69 artiklan tulkintaa koskevassa pöytäkirjassa, saattaa olla eurooppapatentin loukkausta koskevissa riita-asioissa, on kuitenkin katsottava, että tämä pöytäkirja koskee ainoastaan eurooppapatentin tuottaman suojan *aineellista* laajuutta, eli kyseisen patentin sisältämän teollisoikeuden *tekniistä* kohdetta. Nyt käsiteltävänä on erilainen kysymys, joka koskee eurooppapatentin tuottaman suojan *oikeudellista* laajuutta, johon sovelletaan edelleen eri sopimusvaltioiden kansallisia säännöksiä.

121. Tästä seuraa, kuten Ranskan hallitus on korostanut, että kun tällainen kanne on nostettu useamman eri sopimusvaltion tuomioistuimessa, asiassa annettujen erilaisten päätösten ei voida katsoa olevan ristiriitaisia. Koska ei ole mahdollista päätyä ristiriitaisiin ratkaisuihin, Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohtaa ei ole syytä soveltaa, jos nojaututaan edellä mainitussa asiassa Tatry annettuun tuomioon.

59 – Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 28 kohta.

122. Mielestäni tähän lopputulokseen päädytään myös silloin (mihin kansallinen tuomioistuin viittaa toisessa ennakkoratkaisukysymyksessään), kun vastaajina olevat yhtiöt ovat osa samaa konsernia ja toimineet samalla tai samankaltaisella tavalla yhteisen toimintasuunnitelman perusteella, jonka yksi niistä on laatinut, jolloin tosiseikat olisivat niiden kaikkien osalta samat.

123. Tämä tosiseikkojen samanlaisuus tai samankaltaisuus ei mitenkään muuta sitä, että oikeudelliset seikat eroavat tapauksissa toisistaan sen vuoksi, että kansalliset patentinloukkausta koskevat lainsäädännöt eroavat toisistaan.

124. Mielestäni ei ole myöskään syytä katsoa, että Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohta soveltuisi tähän tilanteeseen ainoastaan sillä perusteella, että tosiseikat ovat asioissa samat, kun otetaan huomioon mainitun yleissopimuksen päämäärät, joilla pyritään vahvistamaan yhtäältä yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojaa ja toisaalta oikeusvarmuutta.

125. Yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojan vahvistaminen edellyttää sitä, että Brysselin yleissopimuksen yleisten toimivaltamääräysten nojalla "kantaja kykenee *vaivattomasti* yksilöimään sen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi hän voi saattaa asiansa, ja -- vastaaja kykenee *kohtuullisesti* ennakoimaan, missä tuomioistuimessa häntä

vastaan voidaan nostaa kanne".⁶⁰ Yhteisöjen tuomioistuin on luonnehtinut näitä määräyksiä siten, että niillä "voidaan taata varmuus sen osalta, miten toimivalta jakautuu sellaisten kansallisten tuomioistuinten välillä, joiden käsiteltäväksi tietty riita voidaan saattaa".⁶¹ Ainoastaan nämä vaatimukset täyttävillä toimivaltamääräyksillä voidaan turvata oikeusvarmuuden periaatteen noudattaminen, joka on vakiintuneen oikeuskäytännön⁶² mukaan myös yksi Brysselin yleissopimuksen tavoitteista.

126. Tämän logiikan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuin on todennut "oikeusvarmuuden periaatteen edellyttävän, että Brysselin yleissopimuksen 2 artiklassa määrätystä yleisestä periaatteesta poikkeavia toimivaltasääntöjä tulkitaan siten, että tavanomaisen valvetunut vastaaja voi kohtuullisesti ennakoida, missä muussa tuomioistuimessa kuin sen valtion tuomioistuimessa, jossa hänen kotipaikkansa on, kanne häntä vastaan voidaan nostaa".⁶³

60 – Ks. erityisesti asia C-125/92, Mulox IBC, tuomio 13.7.1993 (Kok. 1993, s. I-4075, Kok. Ep. XIV, s. I-319, 11 kohta); asia C-269/95, Benincasa, tuomio 3.7.1997 (Kok. 1997, s. I-3767, 26 kohta); asia C-334/00, Tacconi, tuomio 17.9.2002 (Kok. 2002, s. I-7357, 20 kohta); asia C-18/02, DFDS Torline, tuomio 5.2.2004 (Kok. 2004, s. I-1417, 36 kohta) ja em. asia Kronhofer, tuomion 20 kohta sekä em. asia Owusu, tuomion 40 kohta.

61 – Ks. erityisesti asia C-288/92, Custom Made Commercial, tuomio 29.6.1994 (Kok. 1994, s. I-2913, Kok. Ep. XV, s. I-301, 15 kohta); asia C-256/00, Besix, tuomio 19.2.2002 (Kok. 2002, s. I-1699, 25 kohta) ja em. asia Owusu, tuomion 39 kohta.

62 – Ks. erityisesti asia 38/81 Effer, tuomio 4.3.1982 (Kok. 1982, s. 825, 6 kohta); em. asia Custom Made Commercial, tuomion 18 kohta; asia C-440/97, GIE Groupe Concorde ym., tuomio 28.9.1999 (Kok. 1999, s. I-6307, 23 kohta); em. asia Besix, tuomion 24–26 kohta; asia C-80/00, Italian Leather, tuomio 6.6.2002 (Kok. 2002, s. I-4995, 51 kohta) sekä em. asia Owusu, tuomion 38 kohta.

63 – Em. asia Owusu, tuomion 40 kohta oikeuskäytäntöviiltauksi-neen.

127. Mielestäni Brysselin yleissopimuksen toimivaltamääräysten ennalta-arvattavuutta ei kuitenkaan voida riittävällä tavalla taata, jos yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamisen edellytykseksi asetetaan se, että kanteet koskevat samoja tosiseikkoja kansallisen tuomioistuimen esittämien erilaisten liittymää koskevien arviointiperusteiden mukaisesti.

128. Jos oletetaan, että vastaajina olevat yhtiöt ovat osa samaa konsernia ja että väitetyt patentinloukkaukset ovat samanlaisia tai samankaltaisia, kantajan tai tuomioistuimen ei ole helppoa todeta, että näiden tekojen toteuttaminen on seurausta mainittujen yhtiöiden keskinäisestä yhteistoiminnasta tai konsernissa laaditusta yhteisestä toimintasuunnitelmasta.

129. Näin on sitäkin suuremmalla syyllä silloin, kun tarkastellaan kunkin yhtiön asemaa yhteisen toimintasuunnitelman luomisessa, jotta voidaan tunnistaa "the spider in the web". Tästä kysymyksestä uhkaisi tulla oikeudenkäyntiasioiden pesäke eli se voisi johtaa lukuisiin asianosaisten, mukaan lukien vastaajien itsensä väliin riitauttamisiin. Jos Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan soveltamisen katsottaisiin perustuvan periaatteeseen, jonka mukaan toimivaltainen tuomioistuin on se, jonka tuomiopiirin alueelle on sijoittautunut se yhtiö, jolla on ollut keskeinen rooli väitetyt patentinloukkauksen perusteena olevan yhteisen toimin-

tasuunnitelman laatimisessa, tämä olisi mielestäni vastoin ennalta-arvattavuuden ja oikeusvarmuuden vaatimuksia, jotka yhteisöjen tuomioistuin on asettanut mainitun yleissopimuksen toimivaltamääräysten tulokinnan edellytykseksi.

130. Tämän kehityksen perusteella katson, että Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohtaa ei ole tarkoitettu sovellettavaksi eurooppapatentin loukkausta koskevaan riita-asiaan, jossa on vastaajina useita yhtiöitä, jotka ovat sijoittautuneet eri sopimusvaltioihin, ja joka koskee tosiseikkoja, jotka ovat tapahtuneet kunkin näistä valtioista alueella myöskään siinä tilanteessa, että nämä yhtiöt, jotka ovat osa samaa konsernia, ovat toimineet samalla tai samankaltaisella tavalla yhteistoiminnassa tai sellaisen yhteisen toimintasuunnitelman mukaisesti, jonka yksi niistä on laatinut.

131. Mainitun yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun yksinomaisen toimivaltasäännön vaikutus eurooppapatentin loukkausta koskevien riitojen ratkaisuun vahvistaa tätä tarkastelua. Tarkastelen vielä lyhyesti tätä kysymystä jatkona tätä kohtaa koskeville huomautuksilleni enakkoratkaisukysymysten merkityksen ja sisällön osalta.

D Brysselin yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun yksinomaisen toimivaltasäännön vaikutus eurooppapatentin loukkausta koskevien riitojen ratkaisuun

132. Vaikka yhteisöjen tuomioistuin toteaisi edellä mainitussa asiassa GAT, että Brysselin yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohta ei ole tarkoitus soveltaa eurooppapatentin loukkausta koskevaan riita-asiaan, jossa tämän patentin pätevyys on riitautettu, tämä artikla ei kuitenkaan olisi täysin vailla vaikutusta kyseisen riidan ratkaisuun.

133. Kuten ilmenee edellä mainitusta asiasta Boston Scientific ym., josta tehtiin aiemmin yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntö, joka sittemmin peruttiin,⁶⁴ eurooppapatentin mitätöintiä koskeva menettely voidaan aloittaa ennen patentinloukkausta koskevan kanteen nostamista tai sen jälkeen. Tällaisissa olosuhteissa 16 artiklan 4 kohdasta seuraa väistämättä kyseistä patenttia koskevan riidan sirpaloituminen, jota ei voida korjata tukeutumalla samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita koskevan Brysselin yleissopimuksen 22 artiklan menettelyyn.

134. Siten silloin, kun aloitetaan eurooppapatentin mitättömyyttä koskeva menettely (eri sopimusvaltioiden, joihin tämä patentti on myönnetty, tuomioistuimissa Brysselin

yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohdan mukaisesti), ennen kuin nostetaan samaa patenttia koskeva patentinloukkauskanne (jos asiassa on useita vastaajia, sen valtion tuomioistuimessa, jossa yhdellä niistä on kotipaikka, väitetysti saman yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohtaan perustuen), joka koskee tosiseikkoja, jotka ovat tapahtuneet kunkin näistä valtioista alueella,⁶⁵ on erittäin todennäköistä, että siinä tapauksessa, että patentin mitättömyyteen vedotaan kiistämisperusteena, se tuomioistuin, jossa jälkimmäinen kanne on nostettu (olettaen, että se on – kuten väitetään – toimivaltainen 6 artiklan 1 kohdan nojalla, mistä olen eri mieltä), päättää 22 artiklan nojalla keskeyttää asian käsittelyn (kunnes kyseisen patentin pätevyyttä koskevat tuomiot on annettu kussakin näistä sopimusvaltioista) tai lopulta jättää asian tutkimatta (jolloin asia palautuisi niiden tuomioistuinten, joissa patentin mitättömyyttä koskeva menettely on vireillä, käsiteltäväksi).

135. Tästä seuraa, että tällöin Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohtaan turvautumisesta eurooppapatentin loukkausta koskevan riita-asian keskittämiseksi siihen tuomioistuimeen, jonka sijaintivaltiossa yhdellä vastaajista on kotipaikka, ja siten sen välttämiseksi, että riidan sirpaloitumisesta eri sopimusvaltioiden tuomioistuihin aiheutuu käsittelyn hidastuminen ja ylimäärisiä kuluja, ei olisi suurta apua.

65 – Tässä noudatettu strategia tunnetaan hyvin nimellä "torpedo" ja tarkoittaa sitä, että yhtiö, joka tuntee patentinloukkauskanteen uhkaavan itseään, aloittaa kyseisen patentin mitättömyyttä koskevan menettelyn tulevan patentinloukkausta koskevan kanteen käsittelyn hidastamiseksi.

64 – Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 3 kohta.

136. Tilanne olisi sama päinvastaisessa tapauksessa, jossa nostettaisiin eurooppapatentin loukkausta koskeva kanne (väitetysti 6 artiklan 1 kohtaan perustuen tuomioistuimessa, jonka sijaintivaltiossa yhdellä vastaajista on kotipaikka), joka koskisi tosiseikkoja, jotka olisivat tapahtuneet kunkin niistä sopimusvaltioista, joihin kyseinen patentti on myönnetty, alueella ennen saman patentin mitättömyyttä koskevan menettelyn aloittamista (niiden eri sopimusvaltioiden, joihin kyseinen patentti on myönnetty, tuomioistuimissa Brysselin yleissopimuksen 16 artiklan 4 kohdan mukaisesti).

137. Tässä tapauksessa olisi vastaavasti erittäin todennäköistä, että tuomioistuin, jossa kanne (joka koskee patentinloukkausta ja jonka yhteydessä tehtäisiin väite kyseisen patentin mitättömyydestä) on ensin nostettu, päättää (olettaen, että se on toimivaltainen väitetysti Brysselin yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan nojalla, mistä olen eri mieltä) keskeyttää asian käsittelyn, kunnes patentin pätevyyttä koskevat tuomiot on annettu, sillä täsmennyksellä, että tuomioistuimilla, joissa kyseisen patentin mitättömyyttä koskevat kanteet on nostettu, ei olisi 22 artiklan nojalla oikeutta jättää asioita tutkimatta, koska ne ovat 16 artiklan 4 kohdan nojalla yksinomaisesti toimivaltaisaa käsittelemään nämä asiat.

138. Tällöinkään yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohtaan turvautumisesta eurooppapatentin

loukkausta koskevien riita-asioiden keskittämiseksi siihen tuomioistuimeen, jonka sijaintivaltiossa yhdellä vastaajista on kotipaikka, ja siten sen välttämiseksi, että riidan sirpaloitumisesta eri sopimusvaltioiden tuomioistuimiin aiheutuu käsittelyn hidastuminen ja ylimääräisiä kuluja, ei olisi suurta apua.

139. Nämä eri tapaukset tuovat esiin nykyisen tuomioistuinten toimivallan jakoa koskevan järjestelmän puutteet eurooppapatentin loukkausta koskevien riita-asioiden ratkaisemisessa. Kuitenkin tilanne tulee todennäköisesti parantumaan tulevaisuudessa, kun käynnissä olevat neuvottelut saadaan päätökseen yhteisössä ja Euroopan patenttijärjestössä.

E Tulevaisuudennäkymät eurooppapatentin loukkausta koskevien riita-asioiden ratkaisua koskevien tuomioistuinten toimivaltamääräysten osalta

140. Tällä hetkellä käydään useita neuvotteluja patentinloukkauksia koskevien oikeudenkäyntiasioiden keskittämiseksi.

141. Ensimmäiset neuvottelut aloitettiin Euroopan patenttijärjestön puitteissa Pariisissa kesäkuussa 1999 pidetyn hallitustenvä-

lisen konferenssin jälkeen. Tällöin perustettiin työryhmä laatimaan sopimusluonnosta, joka koskee eurooppapatentteja varten perustettavaa riitojenratkaisujärjestelmää.⁶⁶ Tätä tarkoitusta varten tehty työ on johtanut helmikuussa 2004 hyväksytyyn sopimusluonnokseen, jota on tarkoitus käsitellä tulevassa hallitustenvälisessä konferenssissa.

söjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.⁶⁹

142. Näiden ja yhteisössä käytyjen neuvottelujen jälkeen⁶⁷ komissio on laatinut 1.8.2000 ehdotuksen neuvoston asetukseksi yhteisöpatentista.⁶⁸ Sen mukaan kaikki tulevan yhteisöpatentin (jonka EPO myöntäisi kaikkien yhteisön jäsenvaltioiden alueelle) loukkausta ja pätevyyttä koskevat riita-asiat on tarkoitus antaa yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi. Komissio on esittänyt tältä osin vuoden 2003 lopussa myös ehdotuksen neuvoston päätökseksi yhteisöpatenttiriitoja koskevan toimivallan antamisesta yhteisöjen tuomioistuimelle ja ehdotuksen neuvoston päätökseksi yhteisöpatenttituomioistuimen perustamisesta ja muutoksenhausta yhteis-

143. Mielestäni toimivallan jakoa eurooppapatentin loukkausta koskevien riitojen ratkaisemisessa koskevan nykyisen järjestelmän kehittämisen tulee tapahtua neuvotteluteitse.

144. Kaiken edellä esitetyn kehityksen perusteella katson, että ennakkoratkaisukysymyksiin on vastattava, että Brysselin yleis-sopimuksen 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että sitä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi eurooppapatentin loukkausta koskevaan riita-asiaan, jossa on vastaajina useita yhtiöitä, jotka ovat sijoittautuneet eri sopimusvaltioihin, ja joka koskee tosiseikkoja, jotka ovat tapahtuneet kunkin näistä valtioista alueella, myöskään silloin, kun mainitut yhtiöt, jotka ovat osa samaa konsernia, ovat toimineet samalla tai samankaltaisella tavalla sellaisen yhteisen toimintasuunnitelman mukaisesti, jonka yksi niistä on laatinut.

66 – Tämä sopimusluonnos on saatavissa EPJ:n kotisivulta (<http://www.european-patent-office.org/epo/epl/index.htm>), "Draft Agreement on the establishment of a European patent litigation system").

67 – Yhteisön jäsenvaltiot ovat hyväksyneet kaksi kansainvälistä sopimusta, jotka eivät ole kuitenkaan koskaan tulleet voimaan. Kyseessä ovat ensinnäkin yhteismarkkinoiden eurooppapatenttia koskeva yleissopimus 76/76/ETY, joka allekirjoitettiin Luxemburgissa 15.12.1975 (EYVL 1976, L 17, s. 1), ja toisaalta yhteisön patenttia koskeva sopimus 89/695/ETY, joka tehtiin 15.12.1989 Luxemburgissa (EYVL L 401, s. 1).

68 – EYVL 2000, C 337 E, s. 278.

69 – Ks. vastaavasti KOM(2003) 827 lopullinen ja KOM(2003) 828 lopullinen.

VI Ratkaisuehdotus

145. Kaiken edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Hoge Raadin (Alankomaat) esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan yleissopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella, Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella, Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella sekä Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 29 päivänä marraskuuta 1996 tehdyllä yleissopimuksella, 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että sitä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi eurooppapatentin loukkausta koskevaan riita-asiaan, jossa on vastaajina useita yhtiöitä, jotka ovat sijoittautuneet eri sopimusvaltioihin, ja joka koskee tosiseikkoja, jotka ovat tapahtuneet kunkin näistä valtioista alueella, myöskään silloin, kun mainitut yhtiöt, jotka ovat osa samaa konsernia, ovat toimineet samalla tai samankaltaisella tavalla sellaisen yhteisen toimintasuunnitelman mukaisesti, jonka yksi niistä on laatinut.